

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ İŞİTME ENGELLİ
ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ

Sevgi EREN

İZMİR
2012

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ İŞİTME ENGELLİ
ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

Sevgi EREN

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ**

**İZMİR
2012**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeyinin İncelenmesi” adlı çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynak dizisinde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../2012

Sevgi EREN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ

¼ye : Doç. Dr. Sunay YILDIRIM DOĞRU

¼ye : Doç. Dr. Diğdem M¼ge SİYEZ

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen Őđretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

.....

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	429046
Yazar Adı / Soyadı	Sevgi EREN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 17339579442
Telefon / Cep Telefonu	05074270730
e-Posta	sevgieren@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi
Tezin Tercümesi	The Research of The Social Skills of Hearing Impaired Students Who Attend The Primary School
Konu Başlıkları	Eğitim ve Öğretim
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	Özel Eğitim Bölümü
Anabilim Dalı	Özel Eğitim Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	82
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ
Dizin Terimleri	Kaynaştırma=Mainstreaming Sosyal beceri=Social skill İşitme engelliler=Hearing impaired children
Önerilen Dizin Terimleri	İşitme engeli=hearing impaired
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

03.05.2012

İmza:.....

Yazdır

ÖNSÖZ

Araştırmamın her aşamasında benden desteğini esirgemeyen, büyük bir özveriyle bana yardımcı olan, yapıcı eleştirileri ve önerileriyle karşılaştığım sorunları aşmamda bana yol gösteren, değerli bilgi ve deneyimlerini aktararak bana zaman ayıran, değerli hocam ve tez danışmanın Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ' ye çok teşekkür ederim.

Tezimin uygulama aşamasında bana yardımcı olan ve destek veren ilköğretim okulu ve özel eğitim okulu yönetici ve öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

Araştırmam sırasında beni motive eden, ilgilerini esirgemeyen ve değerli düşüncelerini benimle paylaşan sevgili arkadaşlarım Şilay SEVİLMİŞ ve Hilal ATLAR' a, çok teşekkür ederim.

Araştırmam sırasında değerli yorumlarını benimle paylaşan Destek Özel Eğitim personeli arkadaşlarıma, destekleri ve yardımları için değerli hocam ve kurum müdürüm Uzm. Psk. Ayperi ÖZİŞ' e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimi boyunca beraber birbirimize destek olduğumuz, her türlü yardımlaşma ve dostlukları ile yanımda olan sınıf arkadaşlarım Gülsüm Elif ÇORBACI SERİN ve Kamil SÜLÜN' e çok teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, değerli emekleri ile beni büyüten, eğitim yaşamımda her zaman destek olan, bana yön veren, sonsuz sevgi ve ilgisini benden esirgemeyen anneme, varlığını yanımda hissettiğim canım babama, beni her zaman motive eden kardeşlerim Su n aEREN, Elif EREN ve Sad k Ali EREN' e çok teşekkür ederim.

Beni çalışmalarım sırasında ilgisi ve sevgisiyle yalnız bırakmayan, bana olan güveni ile beni yüreklendiren Cumhur BİLGİN' e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Yemin metni.....	i
Değerlendirme kurulu üyeleri.....	ii
Yükseköğretim Kurulu Doküasyon Merkezi.....	iii
Önsöz.....	iv
İçindekiler.....	v
Tablolar Listesi.....	vi
Özet.....	vii
Abstract.....	viii

BÖLÜM I

Giriş.....	1
1.1 Problem Durumu.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Problem Cümlesi.....	5
1.5 Alt Problemler.....	5
1.6 Sayıtlar.....	5
1.7 Sınırlılıklar.....	6
1.8 Konu ile İlgili Tanımlar.....	6
1.9 Kısaltmalar.....	7

BÖLÜM II

Kuramsal Açıklamalar.....	8
2.1 Sosyal Yeterlilik.....	8
2.2 Sosyal Beceri.....	10
2.3 Sosyal Beceri Yetersizliği.....	14
2.4 İşitme ve İşitme Engeli.....	15
2.4.1 İşitme Kaybının Sınıflandırılması.....	16
2.4.1.2 Şiddetine Göre Sınıflandırma.....	17
2.4.1.3 Oluş Yerlerine Göre Sınıflandırma.....	17
2.5 İşitme Cihazlarının Tarihçesi ve Gelişimi.....	17

2.6 İşitme Cihazı Tipleri.....	18
2.6.1 Konumlandırıldıkları Yere Göre İşitme Cihazları.....	19
2.6.2 Özel Fonksiyonlu İşitme Cihazları.....	20
2.7 Kaynaştırma.....	21
2.8 İşitme Engellilerin Sosyal Becerileri ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	22
2.9 İşitme Engellilerin Sosyal Becerileri ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	28

BÖLÜM III

Yöntem.....	33
3.1 Araştırma Modeli.....	33
3.2 Araştırma Grubu.....	33
3.3 Veri Toplama Araçları.....	35
3.3.1 Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği.....	35
3.3.2 Kişisel Bilgi Formu.....	36
3.4 Verilerin Toplanması.....	37
3.5 Veri Çözümleme Teknikleri.....	37

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorumlar.....	38
4.1 Örneklemin Tanıtıcı İstatistikler.....	38
4.2 Yaş Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	40
4.3 Cinsiyet Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	42
4.4. Okul Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	44
4.5. Cihaz Kullanma Durumu Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	46

4.6. Kullandıkları Cihaz Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....48

4.7 Kullandıkları İletişim Yöntemleri Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....50

BÖLÜM V

Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....55

5.1 Sonuç ve Tartışma.....55

5.2 Öneriler.....62

5.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler.....62

5.2.2 Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....62

Kaynakça.....64

Ekler.....73

TABLolar VE ŐEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1 Araştırma Grubunda Yer Alan İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencileri Tanıtıcı Bulgular	34
Tablo 2 İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerini Tanımlayıcı Analiz Sonuçları	38
Tablo 3 Yaş Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	40
Tablo 4 Cinsiyet Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	42
Tablo 5 Okul Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	45
Tablo 6 Cihaz Kullanma Durumu Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları	47
Tablo 7 Kullandıkları Cihaz Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları	49
Tablo 8 Kullandıkları İletişim Yöntemleri Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	51

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek ve bu öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin; yaşa, cinsiyete, devam ettikleri okulun türüne, cihaz kullanma durumuna, kullandıkları cihazın türüne ve iletişim yöntemlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir.

Bu çalışma, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin, sosyal beceri düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemek amacıyla yapılmış ilişkisel tarama çalışmasıdır. Araştırmanın evreni İzmir ilinde yaşayan işitme engelli ilköğretim öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma grubu, 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında, İzmir ilinde ilköğretim birinci kademedede eğitim gören, işitme engelli 114 gönüllü öğrenciden oluşmuştur. Araştırma için gerekli verilerin toplanmasında, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve öğrencilere ilişkin bilgileri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete, devam ettiği okul türü, kullandıkları iletişim yöntemlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Kız öğrencilerin sosyal beceri düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Devam ettikleri okul türü değişkenine göre; kaynaştırma ortamlarında bulunan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin özel eğitim okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kullandıkları iletişim yöntemleri değişkenine göre, sözel yöntemi kullanan öğrencilerin sosyal beceri düzeyinin işaret dili ve her iki yöntemi kullananlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kullandıkları cihaz türü değişkenine göre, sosyal beceri düzeyinde farklılık görülmemiştir. Ancak, bazı alt ölçeklerde koklear implant kullanan öğrencilerin, diğer cihaz türleri kullananlara göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin yaş ve cihaz kullanma durumları değişkenlerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal beceri, işitme engeli, kaynaştırma

ABSTRACT

The purpose of this study is to maintain the social skill levels of hearing impaired students at elementary school level and to analyze if their social skill levels differ, based on; age, gender, school type, device they use and their communication methods.

This study is a relational screening study that aims to analyze the social skill levels of hearing impaired students at elementary school level based on various variables. The population of the study consists of the hearing impaired elementary school students living in İzmir. 114 hearing impaired students who study at first level in İzmir in 2010-2011 school year, volunteered for the study. Social Skills Assessment Scale were used to collect the required data and a Personal Information Form, developed by the researcher, were used to collect the required personal data from the students involved in the study.

According to the performed assessments, it was seen that social skill levels of the hearing impaired students at elementary school level differed based on the school type, gender and communication methods. Social skill level of the female students were seen to be higher than the male students. For the school type variable; inclusive school students were found to have higher social skill levels than the students at private schools for hearing impaired students. For the communication methods variable; students that use verbal communication were found to have a higher social skill level than the students using the sign language or both. For the device-in-use variable ; no differences were found. However, in some sub-scales, students that use cochlear implant scored higher than the students using other devices. For the age and device usage status variables; social skill levels of the students showed no differences.

Keywords : Social skills, hearing impaired, inclusive

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çevremizdeki kişilerle uyumlu ve sağlıklı bir şekilde iletişim kurma, bireyler için toplumsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Bu ilişkiler için, kişilerin yeterli sosyal yeterlilik ve sosyal becerilere ihtiyaçları vardır; çünkü sosyal beceriler, kişinin başkaları ile daha güçlü bir etkileşim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden uzak durmalarını sağlayan, sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlardır (Gresham ve Elliot, 1990).

Sosyal beceriyi tanımlamadan önce sosyal yeterliliği tanımlamak gerekmektedir. Sosyal yeterlilik, bireyin belli durumlardaki performansının genel niteliği hakkında sosyal yargı bildiren geniş bir kavramdır. Sosyal beceri ise sosyal durumlarda sergilenen davranış biçimi olarak ifade edilmiştir. (Seven, 2006). Sosyal yeterlilik ve sosyal beceri tanımlarında bazı benzerlikler bulunmaktadır fakat, bunlar aynı kavramlar değildir. Görüldüğü gibi, sosyal yeterlilik, sosyal becerileri de kapsayan geniş bir tanıma sahiptir.

Sosyal becerilerin gelişimi yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve engelli olup olmama gibi etkenlerden etkilenmektedir. Hebert, (1996)' e göre çocuklar yaşla birlikte kendilerini ifade ederken sosyal olarak kabul edilebilir yolları da öğrenirler (akt. Önalın-Akfırat, 2004). İşitme engelli çocuklar işiten akranlarına göre, bu yolları öğrenmede bir takım zorluklar yaşayabilirler.

“İletişimde, işitme temel bir öğedir. Çocuklar sadece işittikleri ve işitmeleri devam ettiği sürece konuşmayı öğrenirler. İşitmenin olmaması konuşma becerilerinin yetersizliğine, dolayısıyla da karşılıklı iletişim kurmaya engel olmaktadır” (Atay, 1999, s. 17). İşitme engelli öğrencilerin iletişimde yaşadıkları sorunlar ve içinde buldukları çevre beraberinde sosyal etkileşim ve sosyal beceri sorunlarını da getirecektir. Sözlü iletişimde güçlük çeken işitme engellilerin, okulda ya da günlük

hayatta işitenlerle iletişim kurarken bir takım zorluklar yaşamaları olasıdır. İşitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin bu durumdan nasıl etkilendikleri, hangi sosyal beceri alanında geri kaldıkları gibi bilgileri bilmemiz, onlara bu alanlarda yardım edebilmek ve onların bu alanlarını geliştirebilmek için önemlidir.

Bu araştırma ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek ve ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin; öğrencinin yaşı, cinsiyeti, devam ettiği okulun türü, cihaz kullanma durumu, kullandığı cihazın türü ve kullandıkları iletişim yöntemlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar sınırlılıklar ve tanımlar bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Çocuğun duygusal-sosyal gelişimi içinde, sosyal beceriler ayrı bir önem taşımaktadır. Sosyal beceriler iletişimde problem çözme, karar verme, kendini yönetme ve akran ilişkileri gibi diğerleri ile olumlu sosyal ilişkileri başlatmaya ve sürdürmeye izin veren becerilerdir (Mize & Abbel, 2006).

İçinde bulunulan sosyal ortama uygun davranma yeteneği olarak tanımlanan sosyal beceriler, kişiler arası doyum verici ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli bir rol oynar. Sosyal beceriler, kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir biçimde anlatabilmesini, kişisel haklarını savunabilmesini, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesini, kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştırır (Sorias, 1986).

Sosyal beceriler başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren öğrenilebilir davranışlardır. Bu davranışlar sosyal bilgiyi alma, çözümleme ve anlama ve uygun tepkide bulunmayı kapsar (Cerrahoğlu, 2002).

Cartlege ve Cochran (1996), kaynaştırma ortamında ve ayrı ortamlarda eğitim gören, 12 ve 21 yaşlarındaki işitme engelli öğrencilerin, sosyal beceri düzeylerini karşılaştırmışlar ve kaynaştırma ortamındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir.

Sarı (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, farklı ortamlarda öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin sosyal ve etik kurallarla ilgili bilgileri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Özel eğitim okullarında öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin, kaynaştırma ortamlarında öğrenim gören öğrencilere göre etik ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

10-12 yaş aralığındaki işitme engelli öğrencilerle yapılan bir araştırma sonucunda, işitme engellilerin bazı sosyal becerileri kazanmalarında, yaratıcı drama ile hazırlanan sosyal beceri eğitim programının etkili olduğu bulunmuştur (Önalın-Akırat, 2004). Suarez (2000), Sosyal beceri eğitimi verilen 9-13 yaşlarındaki işitme engelli kaynaştırma öğrencilerinin, sosyal problem çözme ve atılganlık becerilerinin arttığı bulunmuştur.

Sosyal kabul ile ilgili bir araştırmada, lisede kaynaştırma ortamında eğitim gören işitme engelli öğrencilerin, akranları tarafından kabul edildikleri ancak, akranlarının işitme engelli öğrencilerle yoğun bir arkadaşlık kurmayı istemedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, işiten ve işitme engelli öğrenciler arasındaki etkileşimin yetersizliği ve sosyal kabulün geliştirilmesinin gerekliliği olarak ifade edilmiştir (Akçamete ve Ceber, 1999).

İlgili yayınlar incelendiğinde, ülkemizde daha önce ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini incelemek amacıyla yapılmış her hangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Yapılacak çalışma ile, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelenecektir. İşitme engelli öğrencilerin yetersiz olan sosyal beceri alanları belirlenerek, bu alanları geliştirmeye yönelik çalışmaların düzenlenmesine katkı sağlayabilecektir. Ayrıca, bu çalışmanın

verileri, işitme engelli öğrencilerin sosyal becerine ilişkin yeni çalışmalar için yol gösterici olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek ve ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin; öğrencinin yaşı, cinsiyeti, devam ettiği okulun türü, cihaz kullanma durumu, kullandığı cihazın türü ve kullandıkları iletişim yöntemlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini belirleme ve ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenlerle ilişkisini değerlendirmek amacıyla yapılmış sınırlı sayıda araştırma olması nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir.

İçinde bulunulan sosyal ortama uygun davranma yeteneği olarak tanımlanan sosyal beceriler, kişiler arası doyum verici ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli bir rol oynar. Sosyal beceriler, kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir biçimde anlatabilmesini, kişisel haklarını savunabilmesini, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesini, kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştırır (Sorias,1986).

İşitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri değerlendirildikten sonra, yetersiz oldukları alanları geliştirmek amacıyla, sosyal beceri düzeyini arttıracak programların uygulanması gerekli görülmektedir (Suarez, 2000). Okul öncesi dönemden başlanarak, kaynaştırma eğitimine devam eden işitme engellilerin ve ayrı okulda eğitim gören işitme engellilerin sosyal beceri düzeylerinin değerlendirilmesine ve geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Ülkemizde daha önce, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini belirleyen her hangi bir çalışmaya ulaşılammıştır.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin, sosyal beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeye yönelik yapılacak bu çalışma, ailelerin ve alanda çalışan meslek elemanlarının ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerine dair farkındalıklarına katkıda bulunacağı; aynı zamanda bu alanda yeni çalışmalar yapılmasında yol gösterici veriler sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemini şu şekilde ifade edebiliriz:

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri düzeyleri bazı değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

1.5. Alt Problemleri

Alt Problemler:

1. ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin,

- a. Yaşına
- b. Cinsiyetine
- c. Devam ettiği okulun türüne
- d. Cihaz kullanma durumuna
- f. Kullandığı cihazın türüne
- g. Kullandığı iletişim yöntemine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmanın temel aldığı bazı varsayımlar şunlardır:

1. Araştırma sırasında öğretmenlerin ölçeklerdeki soruları içtenlikle yanıtlamış oldukları varsayılmaktadır.
2. Araştırma kapsamındaki araştırma grubundan elde edilen sonuçların genellenebileceği varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırmanın çalışma grubu, İzmir’de özel eğitim okuluna devam eden işitme engelli öğrenciler ile ilköğretim okullarında kaynaştırma eğitimine devam eden öğrenciler arasından seçilen işitme engelli öğrencilerle sınırlıdır.

1.8. Konu ile ilgili Tanımlar

Sosyal Beceri: Sargent (1998), sosyal becerileri, sosyal yeterliliği en belirgin temsil eden davranışlar olarak tanımlamıştır. Bu davranışlar yaşamdaki deneyimler yoluyla doğrudan öğrenilmiş ya da yetişkin ve yetkin akranları model alırken veya tesadüfen gözlemlenerek sonradan kazanılmış davranışlar olarak belirtmiştir.

İşitme Engeli: İşitme yetersizliği “İşitme duyarlılığını kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeni ile bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumu” olarak MEB Özel eğitim Hakkında KHK (573 sayılı) ve Özel Eğitim kursları yönetmeliğinde (Resmi Gazete: 25883 sayılı ve 2005 tarihli) tanımlanmıştır.

Kaynaştırma: Kırcaali-İftar, (1992) Kaynaştırmayı özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak, tam ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesidir (akt. Kırcaali-İftar ve Batu, 2007)

Koklear İmplant: Koklear implant, “ameliyat gerektiren, ses sinyallerini beyne ulaştıran farklı bir işitme cihazı” olarak tanımlanabilir (Girgin, 2003, s. 76). Duyu sinirsel işitme kayıplarında, (iç kulağın zarar gördüğü kalıcı kayıplarda), koklear implant cihazının uygulanması ile, iç kulaktaki duyu sinirlerine akım gönderilir. Bu, kişide bir duyma hissi uyandırır ancak, tam anlamıyla bir duyma oluşturmamaktadır (MacKay, 2010).

Kulak Arkası İşitme Cihazları: “Kulak kepçesinin şekline göre tasarlanmış olup, kulak arkasına yerleştirilirler. Kullanımı kolaydır. Hafif dereceli kayıplardan,

çok ileri dereceli kayıplara kadar, en yaygın olarak tercih edilen işitme cihazlarıdır” (Girgin, 2003, s. 50).

1.9. Kısaltmalar

SDBÖ: Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

TSB: Temel Sosyal Beceriler

TKB: Temel Konuşma Becerileri

İKB: İleri Konuşma Becerileri

İBB: İlişkiyi Başlatma Becerileri

GİYB: Grupla İş Yapma Becerileri

DB: Duygusal Beceriler

KKEB: Kendini Kontrol Etme Becerileri

SDBÇB: Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri

SKB: Sonuçları Kabul Etme Becerileri

YVB: Yönerge Verme Becerileri

BB: Bilişsel Becerileri

KA: Kulak Arkası

K.İ: Koklear İmplant

Ö.E.O: Özel Eğitim Okulu

BÖLÜM II

KONU İLE İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. Konu ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde, konu ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Sosyal Yeterlilik

Sosyal beceri ve sosyal yeterlilik kavramlarının tanımlarına baktığımızda, onların birbirleri ile iç içe geçmiş kavramlar olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden, bu kavramları birbirlerinden ayırt etmek pek mümkün değildir. Sosyal yeterlilik, sosyal becerileri de içine alan geniş bir tanıma sahip olduğundan, öncelikle sosyal yeterliliği tanımlamak gerekir. Sosyal yeterlilikle ilgili, araştırmacıların yaptıkları çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Taylor ve Asher (1984)' a göre, sosyal yeterlilik, belirli sosyal durumlara uygun kişisel hedefleri benimseme ve hedeflere ulaşmada etkili davranışsal stratejileri yerine getirme olarak tanımlanmıştır (akt. Seven, 2006).

Yapılan sosyal yeterlilik tanımlarına baktığımızda, bazı araştırmacıların sosyal yeterliliği, onu oluşturan öğelere ayırarak açıkladıklarını da görmekteyiz. Gresham ve Elliot, (1987) sosyal yeterliliğin boyutlarını şu şekilde ele almışlar ve açıklamışlardır:

Sosyal Yeterlilik

Uyumsal Davranışlar	Sosyal Beceriler
• Bağımsız işlev	• Kişiler arası davranışlar
• Fiziksel gelişim	• Akran kabulü
• Özdenetim	• İletişim becerileri
• Akademik beceriler	• Kendini savunma becerisi
• Kişisel sorumluluk	• Kişisel davranışlar
• Ekonomik-Mesleki etkinlik	

Bir tanımda, sosyal yeterliliğin girdi, süreç ve çıktı açısından bir makine şemasına benzeterek de açıklandığını görmekteyiz. Buna göre, sosyal yeterlilikte önce girdi bölümü vardır, bu girdiyi kültürel belirleyiciler oluşturmaktadır. Burada, bireyin yaşadığı kültürün sosyal değerleri, toplumun gelenekleri, aile üyelerinin rolleri ve sorumlulukları, gelenekler, kişiler arası ilişkilerdeki kurallar, ortama özgü davranışlar, ırk gibi özelliklerin tümü ve bireyin yaşamında yer alan ve sosyal yeterliliğin oluşmasında ham girdiyi oluşturan nitelikler olarak ifade edilmiştir (Sargent, 1998).

Sosyal yeterliliğin süreç kısmı; sosyal etki, sosyal algı ve sosyal beceriler bileşenlerinden oluşmaktadır. Bireyin var olan girdileri yaşantılarıyla işlemesi sonucunda, olumlu istenilen çıktı elde etmesi sosyal yeterlilik olarak açıklanmıştır. (Sargent, 1998).

Coleman (1992) sosyal yeterliliğin, sosyal beceriler, duygusal faktör ve kendini kontrol etme olarak üç alt boyuttan oluştuğunu ifade etmiştir. Sosyal yeterliliğin birinci alt boyutu olan sosyal becerilerin, diğer insanlarla etkili bir iletişim için kullanıldığı, böyle becerilerin konuşmayı başlatma, sözel bağımsız olarak çalışma gibi sözel olmayan veya bilişsel becerilerde olabileceğini vurgulamıştır (akt. Avcıoğlu, 2005).

Sosyal yeterlilik tanımları, yine, onu oluşturan önemli davranışlar ve yeterlilikler ve kimler için önemli olduğuna ve nasıl gerçekleştiği ile ilgili tanımlar yapılarak da açıklanmaya çalışılmıştır. Sosyal yeterlilik, akranların ya da birey için önemli olan kişilerin kabulü tarafından da gerçekleşir. Bu nedenle, yakın ilişki ya da sosyal destek gereksinimini sağlayan birey, sosyal olarak yeterlidir (Önalın-Akfırat, 2004). Sosyal beceriye sahip olan kişilerin, sosyal yönden de yeterli olduğu düşünülmektedir (Bacanlı, 2008).

Westwood' a göre (2007), sosyal yeterlilik için önemli olan davranışlar, başarılı sosyal etkileşim için çok önemli görülen sözel ve sözel olmayan becerileri içermektedir. Bu davranışlar şöyle sıralanmıştır; göz kontağı kurma, selamlaşma, dikkati çekmek için uygun yollar bulma, konuşurken ses tonunu uygun olarak ayarlayabilme, konuşmayı ne zaman, ne hakkında yapacağını ve ne zaman bitireceğini bilebilme, sohbeti başlatma ve sürdürme, soruları yanıtlama, başkalarını dinlerken ilgi gösterme, paylaşma, “lütfen” ve “teşekkür ederim” ifadelerini kullanma, yardım etme, gereken durumlarda “özür dileme”, gruba katılma, sıra alma, gülümseme, övgüyü kabul etme, övgüde bulunma, eleştiriyi kabul etme, öfkesiyle başa çıkma, anlaşmazlığın üstesinden gelme, temiz olma gibi davranışlardır.

2.2. Sosyal Beceri

İçinde bulunulan sosyal ortama uygun davranma yeteneği olarak tanımlanan sosyal beceriler, kişiler arası doyum verici ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Sorias, 1986). Sosyal beceriler, farklı araştırmacılar tarafından geçmişten günümüze çeşitli tanımlamalar yapılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Margalit'e göre (1993) sosyal beceriler, “bir amaca yönelik kurallarla belirlenen, duruma bağlı, bireylerin içinde bulunduğu sosyal ortama göre değişen, olumlu veya nötr tepkilerin ortaya çıkmasına yardımcı olup, çevreden olumsuz tepki almayı önleyen öğrenilmiş davranışlardır” (akt. Sazak, 2003).

Bir diğer sosyal beceri tanımına baktığımızda, sosyal beceriler, kişinin başkaları ile daha güçlü bir etkileşim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden uzak durmalarını sağlayan, sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanmıştır (Gresham ve Elliot, 1987). Sosyal Beceriler bir

çocuğun belirli kişiler arası ortamlarda ve her durumda diğerlerini memnun eden sosyal davranış çeşitlerini kullanabilme becerisi açıklayan bir kavram olarak tanımlanmıştır (Patton, 2004).

Elksinin ve Elksinin (1998) sosyal becerileri açıklarken altı kategoriye ayırarak incelemiştir. Bunlar, kişiler arası davranışlar, akranlarla ilgi sosyal beceriler, öğretmenle ilgili sosyal beceriler, kişisel davranışlar, girişimde bulunma becerileri ve iletişim becerileridir. Bu becerileri şu şekilde açıklamışlardır:

1. Kişiler arası davranışlar: Bu beceriler “arkadaşlık kurma” da kendini tanıtmaya, gruba katılma, yardım isteme ve yardımda bulunma, övgüde bulunma ve bunu kabul etme, özür dileme gibi davranışlardır.

2. Akranla ilgili sosyal beceriler: Bunlar sınıf arkadaşları tarafından verilen değer ve akran kabulü ile ilgili becerilerdir. Örneğin, işbirliği yapma, istekte bulunma ve kabul etme, başkalarının duygularına uygun davranma gibi.

3. Öğretmenle ilgili sosyal beceriler: Yönergeleri takip etme, ödevini iyi bir şekilde yapma, öğretmeni dinlemeyi de içine alan okul başarısı ile de ilgili olan davranışlardır.

4. Kişisel davranışlar: Bu beceriler çocuğa, sosyal durumu değerlendirme, uygun beceriler seçme olanağı verir. Başkalarının davranışlarını takip ederek buna dahil olur, kaygıyla başa çıkar, duygularını anlar ve öfkesini kontrol eder.

5. Girişimde bulunma becerileri: Bu davranışlar çocuğa, saldırganlığa başvurmadan ihtiyaçlarını ifade etmesine olanak verir.

6. İletişim becerileri: İletişim becerileri, uyumlu dinleyici olma, sıra alma, sohbeti sürdürürken ilgisini gösterme, konuşmacıya geri dönüşte bulunmayı kapsar (Elksinin ve Elksinin, 1998).

Sargent (1998), sosyal becerileri, sosyal yeterliliği en belirgin temsil eden davranışlar olarak tanımlamıştır. Bu davranışların, yaşamdaki deneyimler yoluyla doğrudan öğrenilmiş ya da yetişkin ve yetkin akranları model alırken veya tesadüfen gözlemlenerek sonradan kazanılmış davranışlar olabileceğini belirtmiştir.

Shloss (1990) sosyal becerileri, karmaşık istekleri yerine getirme, günlük yaşamdaki sorunları çözme, kişiler arası ilişkilerimizi şekillendirmede günlük hayatımızı başarılı bir şekilde yönetmeyi sağlayan, kişinin hayatındaki sosyal ve duygusal yönleri açıklama, yönetme ve anlama becerisi olarak tanımlamıştır (akt. Snyder, 2000).

Westwood (2007), sosyal becerileri, kişilerin diğerleri ile olumlu etkileşimler başlatmaları ve sürdürebilmeleri için önemli olan davranış ve bu davranışların sosyal yeterlilik için önemli olan sözel ve sözel olmayan becerileri içerdiğini ifade etmiştir.

Sosyal becerilere yönelik tanımlar üç kategoride şöyle incelenebilir (Gresham ve Elliot, 1987):

1. Akran kabulü tanımı: Bu tanıma göre, çocuklar diğerleri tarafından kabul edildiklerinde, sosyal yeterliliğe sahip olarak algılanırlar.

2. Davranışsal tanım: Sosyal davranışlara bağlı, pekiştirme sağlayan ve sürdürme olasılığını arttıran, ceza olasılığını ve sönmeyi azaltan sosyal beceriler, duruma özgü davranışlar olarak açıklandığından, bu tanımlama davranışsal tanımlama olarak adlandırılmıştır.

3. Sosyal geçerlilik tanımı: Sosyal beceriler, bu tanımlarda çocukların ve gençlerin edindiği sosyal ürünleri kazanmasının sağlamaştırılmasına yardım eden belirli durumlarda gösterdikleri davranışlar olarak tanımlanır.

Rinn ve Markle, (1979), yaptıkları sosyal beceri sınıflandırılmasında ise, sosyal beceriler dört gruba ayrılmıştır. Bunlar:

1. Kendini açıklama becerileri: Üzüntü ve mutluluk gibi hissedilen duyguların açıklanması, düşüncelerin açıklanması, övgüleri kabul etme, kendisi hakkında olumlu söz söyleme.

2. Destekleme becerileri: Yakın bulduğu kişilerin hakkında olumlu sözler söyleme ve övme.

3. Hakkını savunma becerileri: Basit isteklerde bulunma, başkalarının düşüncesi ile aynı fikirde olmama, uygun olmayan istekleri kabul etmeme.

4. İletişim becerileri: Konuşma, problemleri konuşarak çözme (akt. Avcıoğlu, 2005).

Schloss ve Smith' e göre (1990), "Sosyal beceriler, başkalarını memnun eden tepkiler vermek ve onları kızdıracak veya üzecek tepkiler vermekten kaçınmak olarak tanımlanmıştır" (akt. Barklage, 2004).

Sargent (1998) sosyal becerileri dört kategoride toplamıştır; etkileşimi başlatma, etkileşime cevap verme, kişisel sosyal davranışlar ve özel durumlardaki sosyal davranışlardır. Özel durumlardaki sosyal davranışları da bulunulan ortama göre kendi içinde; okul davranışları, işteki davranışlar, genel davranışlardaki düzenlemeler ve ailedeki davranışlar olarak ayırmıştır.

Son yıllarda yapılmış olan bir sosyal beceri tanımı ise şöyledir: Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkiler gelmesini önleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik, sosyal içeriğe göre değişen, hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel duygusal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır. Bu davranışlar sosyal bilgiyi alma, çözümüleme, anlama ve uygun tepkide bulunmayı kapsar (Cerrahoğlu, 2002).

Michelson Sugayi, Wood ve Kazdin, (1983) ve Elliott ve Gresham, (1993), gibi araştırmacılar, sosyal beceri alanında yapılan on altı farklı tanımı inceleyerek, bu tanımlarda yedi ortak nokta tespit etmişlerdir. Buna göre, sosyal beceriler temelde öğrenme yoluyla kazanılmakta, sözel ve sözel olmayan davranışları içermekte, etkili ve uygun etkileşimi başlatma ve etkileşime tepki vermeyi sağlamaktadırlar. Ayrıca, sosyal ödüllerle, bu becerilerin etkililiğinin arttığı, becerilerin bireyin çevreyle etkileşimi sonucunda oluştuğu, bireyin yaşı, cinsiyeti, statüsü ile çevrenin özelliklerinden etkilenecek şekilde şekillendiği, bu becerilerdeki eksikliğin yapılan değerlendirmelerle ortaya çıkarılabileceğini ve eğitimle geliştirilebileceğini ifade etmişlerdir (akt.Çifci ve Sucuoğlu, 2009).

2.3. Sosyal Beceri Yetersizliği

Özel gereksinimli öğrencilerin yaş gruplarına uygun sosyal becerilere sahip olmaları akranları ile olumlu ilişkiler kurmada oldukça önemlidir. Sosyal becerilerin

yetersizliği sebebiyle bu öğrenciler akranları tarafından dışlanma riskiyle karşı karşıyadırlar (Frostad ve Pijl, 2007). Strain ve Odom, (1986) sosyal beceri yetersizliklerini, iki şekilde görülmektedir. Birincisi, bireylerin çeşitli sosyal becerilere sahip olmadıkları; ikincisi ise, sahip oldukları halde, becerileri uygun ortam ya da durumlarda kullanamamalarıdır (akt. Avcıoğlu, 2005). Birey, beceriyi uygun sosyal ortamda hiç kullanamıyorsa, bu beceriyi kazanmamış olduğu düşünülebilir (Gresham ve Elliot, 1987). Sosyal becerilerin gelişimini yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve engelli olup olmama gibi etkenler etkilemektedir. Herbert, (1996), Çocuklar yaşla birlikte kendilerini ifade ederken sosyal olarak kabul edilebilir yolları öğrenirler (akt. Önalın-Akfiat, 2004).

Sosyal beceri gelişimini etkileyen etkenlerden biri de, çocuğun engelli olup olmamasıdır. Erken çocuklukta, normal gelişim gösteren çocuğun sosyal gelişimi anne, baba ve yakın çevredeki yetişkinlerle olan ilişkilere bağlıdır (Avcıoğlu, 2005). İşitme engellilerin işitme problemi sadece dil ve konuşma gelişimini sınırlar gibi görünse de, bu problem aynı zamanda öğrencinin tüm gelişimini ve uyumunu etkileyecek bir engel oluşturur (Akçamete ve Avcıoğlu, 2009).

Kaynaştırma ortamlarında eğitim gören engelli öğrenciler ile ilgili yapılan bir araştırmada, engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin akranlarına göre daha az olduğu bulunmuştur (Özokçu ve Sucuoğlu, 2005). İşitme engellilerin sosyal etkileşimleri incelendiğinde, işiten akranlarına göre, sosyal beceri düzeylerinin düşük olduğu ve çevreleriyle yeterince iletişim kuramadıkları ve bu nedenle uyum ve davranış sorunları gösterdikleri belirtilmektedir (Antia, Kreimeyer ve Eldredge, 1993).

Akçamete ve Ceber (1999), yaptığı çalışmada, işitme engelli ve işiten öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin ve sosyal etkileşimin yetersiz olduğunu göstermişlerdir. Farmer, Pearl ve Acker, 1996, yaptıkları sosyometrik statü araştırmalarında, engelli bireylerin sınıf içerisinde arkadaşları tarafından, engeli olmayan arkadaşlarına göre, daha az kabul edilip daha az reddedildiklerini göstermektedir (akt. Avcıoğlu, 2005).

Çocukların dil gelişimi ve sosyal gelişimleri arasındaki ilişkinin önemli olduğu bilinmektedir (Reyes, 2005). “Konuşma dili kazanma güçlüğünden

kaynaklanan iletişim engelleri, işitenler tarafından sahip olunan sağırılık önyargısı ile birleşir ve öğrencinin psiko-sosyal gelişimini etkiler” (Avcıoğlu, 2010, s. 180). Doğdukları anda işitenler gibi ana dile maruz kalamamaktadırlar. İşitme engelliler, iletişim becerileri yetersiz olduğundan, sosyal olarak gelişmemiş ya da sosyal olarak geri olarak tanımlanmaktadırlar. İşitme engellilerin sosyal becerilerindeki yetersizlikler nedeniyle, aileleri ile etkileşimleri de sınırlı kalmaktadır (Antia, Kreimeyer ve Eldredge, 1994).

2.4. İşitme ve İşitme Engeli

İşitme engeli ile ilgili yapılan açıklamalara baktığımızda, işitme engeli ile ilgili farklı sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir. İşitme engeli ve sınıflandırılması ile ilgili farklı tanımlara bakmadan önce, işitmenin nasıl gerçekleştiğini açıklamamız gerekmektedir. İşitmenin gerçekleşebilmesi için;

- a) Sesin olması
- b) Sesin kulağa ulaşması
- c) O sesin insan kulağının alabileceği frekans ve şiddet sınırları içerisinde olması
- d) Kulaktaki dış, orta ve iç bölümleri aşması
- e) Merkeze ulaşması ve merkezde algılanması gerekmektedir. Bu işlevlerden birinin aksaması işitme engelini ortaya çıkarabilmektedir (Atay, 1999).

İşitme yetersizliği “İşitme duyarlılığını kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeni ile bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumu” MEB Özel eğitim Hakkında KHK (573 sayılı) ve Özel Eğitim kursları yönetmeliğinde (Resmi Gazete: 25883 sayılı ve 2005 tarihli) tanımlanmıştır. İşitme engeli (sağırılık), bireyin işitme düzeninde oluşan bir sorun nedeniyle, günlük yaşamda sözel dili işlevsel olarak kullanamaması olarak tanımlanabilir” (Girgin, 2003, s. 7).

“İşitme engelli birey ise, en iyi teknik cihaz (işitme cihazları v.b.) ve eğitim olanakları sağlansa bile, konuşmayı işitmeye dayalı olarak anlaması ve geliştirmesi

mümkün olmayan, belirli bir derecede işitsel yeterliliği olan birey olarak tanımlanmıştır” (Atay, 1999, s. 24).

Quigley ve Paul, (1984), bir bireyin işitme eşik düzeyinin, herhangi bir frekansta odyogram üzerindeki sıfır eşiğinden belirli bir derecede sapması (15-20 dB) işitme engeli olduğunu gösterir (akt. Tüfekçioğlu, 1992). “İşitme testi sonucunda bir bireyin aldığı belli sonuçlar kabul edilen normal işitme eşiklerinden belirli derecede farklı olup, bu kaybın derecesi bireyin dil edinmesini ve eğitimi engelleyici derecede ise, işitme engelinin varlığından söz edilir” (Tüfekçioğlu, 1992, s. 18).

“İletişimde işitme temel bir öğedir. Çocuklar sadece işittikleri ve işitmeleri devam ettiği sürece konuşmayı öğrenirler. İşitmenin olmaması, konuşma becerisinin yetersizliğine, dolayısıyla da karşılıklı iletişim kurmaya engel olmaktadır” (Atay, 1999, s.17).

2.4.1 İşitme Kaybının Sınıflandırılması

İşitme yetersizliğinin pek çok tanımı ve sınıflandırma sistemi bulunmaktadır. En fazla karşılaşılan genel ayırım, sağır ve ağır işiten ile işitme engeli arasındadır. İşitme kayıpları bu iki sınıflandırma dışında da farklı uzmanlarca farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tanım ve sınıflandırmada en büyük ayrılığın fizyolojik ve eğitimsel görüşü savunanlar arasında olduğu görülmektedir.

Eğitsel görüşü savunanlar, işitme kaybının çocuğun konuşma ve dil geliştirme yeteneğini ne derecede etkilediği ile ilgilenmektedir. İşitme kaybı ile dil gelişimindeki gecikme arasındaki yakın ilişki nedeniyle, eğitim uzmanları sınıflandırmayı konuşma dili yeterliliğine göre yapmakta; eğitim ve cihazlandırma sonucu ana dilini ve konuşma becerilerini işlevsel yeterlilikle kazanmış bireyler için **ağır işiten**, bunları hiç kazanmamış ve sözlü iletişimde bulunamayan bireyler için **işitmeyen** terimi kullanmaktadırlar (Tüfekçioğlu, 1992).

2.4.1.2 Şiddete Göre Sınıflandırma

Fizyolojik görüş savunucuları, öncelikle işitme kaybının ölçülebilir olması ile ilgilenirler. İşitme kaybının derecesine göre sınıflandırma yapmışlardır.

Hafif derecede işitme kaybı: İyi işiten kulaktaki işitme eşiklerinin ortalaması 20 dB ile 40 dB arasında olan işitme kayıpları.

Orta derecede işitme kaybı: İyi işiten kulaktaki işitme eşiklerinin ortalaması 41dB ile 70 dB arasında olan işitme kayıpları.

İleri derecede işitme kaybı: İyi işiten kulaktaki işitme eşiklerinin ortalaması 71 dB ile 95 dB arasında olan işitme kayıpları.

Çok ileri derecede işitme kaybı: İyi işiten kulaktaki işitme eşiklerinin ortalaması 95 dB üzerinde olan işitme kayıpları (Tüfekçioğlu, 1992).

2.4.1.3 Oluş Yerine Göre Sınıflandırma

Engellemenin olduğu kulak bölümüne göre işitme engeli sınıflandırılmaktadır.

Dış kulakta oluşabilecek engellemeler: Kulak kepçesinin olmayışı, kulak kanalının herhangi bir nedenle tıkalı olması ve kulak zarının olmayışı ya da herhangi bir sebepten dolayı yırtık olmasıdır (Girgin, 2003).

Orta kulakta oluşabilecek engellemeler: Şerbetçioğlu ve Çelik, (2003) Orta kulak boşluğunda sıvı birikmesi sonucu oluşan orta kulak iltihabı, kulak kiri birikmesi, kulağa sokulan yabancı cisimler, işitme kanalının şişmesi, yapısal anomali gibi sebepler işitme kaybı yaratabilir. Dış ve orta kulağı etkileyen bir durum sonucu meydana gelen işitme kaybına **iletim tipi işitme kaybı** denir (akt. Can, 2009).

İç kulakta oluşabilecek engellemeler: İç kulaktaki salyangozun içindeki sıvının hareketlerine duyarlı olan sinir uçlarının, bu duyarlıklarını kaybetmesi ile işitme engelinin oluşmasıdır. Bu tip işitme kayıplarına **duyu-sinirsel tip işitme kaybı** denilmektedir (Girgin, 2003).

2.5 İşitme Cihazlarının Tarihçesi ve Gelişimi

İşitme cihazının fonksiyonu, sesleri belli bir miktarda yükselterek kişinin işitme kalıntısını etkili bir biçimde kullanmasına olanak sağlamaktır.

Akustik ve / veya Mekanik İşitme Cihazları

İlk amplifikasyon (ses yükseltme) sistemi, bir elin kulak kepçesinin arkasında parmaklar kapalı olarak tutulması şeklinde kullanılmış olup, kozmetik olarak pek kabul edilebilir olmasa da, 1500 Hz bölgesinde yaklaşık 14 dB yükseltme sağlamaktadır. Daha sonraları bunun yerine boynuz, trompet, konuşma tüpleri ve benzer akustik yükselticiler keşfedilmiştir. Bu yükselticiler 17. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar kullanılmışlardır (Katz, 2001).

Elektronik İşitme Cihazları

Mekanik işitme cihazlarını, telefonun çalışma prensibi temel alınarak üretilen karbon işitme cihazları takip etmiştir. Günümüzdeki işitme cihazları 1950' li yıllarda, (Bell Telephone Laboratory) Bell Telefon Laboratuvarları' nda icat edilen transistör (ileteç) temel alınarak üretilmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle daha küçük, daha kullanışlı ve daha özellikli cihazlar üretilmeye başlanmıştır (Katz, 2001).

Çağdaş (Modern) İşitme Cihazları

Bu cihazlarda ses, mikrofon tarafından yükseltilir ve elektrik sinyallerine dönüştürülür. Elektrik sinyalleri yükseltilir ve akustik sinyallere dönüştürülerek, önceden ayarlandığı üzere işitme kaybının ihtiyacı olan şiddet kazancı kulağa iletilir (Katz, 2001).

2.6. İşitme Cihazı Tipleri

İşitme cihazları konumlandıkları yere göre ve özel fonksiyonlu işitme cihazları olarak sınıflandırılabilir. Bunlarda kendi aralarında farklı tipler ve modeller barındırmaktadırlar.

2.6.1. Konumlandıkları Yere Göre İşitme Cihazları

Kanal İçi Cihazlar: Kanal içi cihazların boyutu, tamamen kanal içi cihazlar ile kulak içi cihazların arasındadır. Kulak kepçesindeki çukurdan (konka) kanal içine kadar yerleştirilirler (Katz, 2001).

Kulak İçi İşitme Cihazları: Kulak kepçesi çukurunun tamamına veya bir kısmına yerleştirilen tipleri olmakla beraber, en yaygın olanı tamamen kulak kepçesi çukuruna yerleştirilen cihazlardır. Orta ve orta-ileri dereceli kayıplar için tercih edilmektedir (Katz, 2001).

Kulak Arkası İşitme Cihazları: Bu cihazlar, kulak kanalına yerleştirilmiş kulak kalıpları ile kulak arkasında taşınabilme özelliği nedeniyle kulak arkası işitme cihazı olarak adlandırılmaktadır. Kulak arkası cihazlar hafif dereceden çok ileri dereceye kadar olan işitme kayıplarında kullanılmaktadır (Girgin, 2003).

Cep Tipi İşitme Cihazları: Cepte taşınabilen ve bir kordonla kulak kalıbına bağlanan cihazlardır. Teknolojik ilerlemelere paralel olarak bu cihazlar çok sık kullanılmamaktadır. Sadece çok ileri derecede işitme kayıplarına önerilmektedir (Can, 2009)

Kemik İletimi İşitme Cihazları: Bu cihazlar iletim ve mikst (karışık) tip işitme kayıplarında kullanılır. Kulak kepçesinin arkasına yerleştirilen kemik iletimi vibratörü, orta kulaktaki kemikçikleri uyararak işitme sağlanır. Orta ve ileri dereceli kayıplar için uygundur (Katz, 2001).

Yöneltmeli Mikrofon İşitme Cihazları: Yöneltmeli mikrofon işitme cihazları, sesin geldiği yönü belirleyerek, sesi ses kaynağına daha yakın olan kulağa iletir. Böylece gürültüden etkilenme en aza indirgenmiş olur. Cepte veya giysi üzerinde taşınır (Katz, 2001).

Gözlük Tipi İşitme Cihazları

Kulak arkası işitme cihazlarının gözlüğün sapına bağlanması ile hem gözlük hem de işitme cihazı olarak kullanılabilen araçlardır (Girgin, 2003).

2.6.2. Özel Fonksiyonlu İşitme Cihazları

Bu işitme cihazları farklı tip işitme kayıpları ve dinleme koşullarına göre geliştirilmiştir.

Cerrahi Müdahale Gerektirmeyen İşitme Cihazları

a) CROS Tip İşitme Cihazları: Sinyallerin çift taraflı yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Cihaz takılmayan kulağa gelen ses sinyalini toplayıp, iyi kulağa ileten ve böylece başın gölge etkisini azaltan cihazlardır. Tek kulağa takılır.

b) Aktarıcı İşitme Cihazları: Bu cihazlar yüksek frekans sinyalleri, daha düşük frekanslara dönüştürerek, kullanıcının daha iyi işitmesini sağlar.

Cerrahi Müdahale Gerektiren İşitme Cihazları

İşitme sisteminin herhangi bir bölümüne cerrahi müdahale sonucu yerleştirilen cihazlardır.

a) Koklear İmplantlar: Ses, takılan cihazlar tarafından elektriksel uyarılara dönüştürülür ve direkt olarak işitme sinirini uyarmak üzere kokleanın içine yerleştirilen elektrotlara iletilir.

b) Beyinsapı İmplantları: Bir tümör veya benzeri bir neden sonucunda işitme sinirinin fonksiyonunu kaybettiği durumlarda, beyinsapındaki koklear çekirdeği (cochlear nucleus) uyarması için yerleştirilen elektrot dizilimini kapsayan implantlardır.

c) Kemiğe Kenetli (Gömülü) İşitme Cihazları Kemik iletimi işitme cihazlarının prensiplerine göre çalışır. İletim veya mikst tip işitme kayıplarında uygulanır. Atrezik kulak (kulağın olmaması) veya sürekli (kronik) orta kulak iltihaplarında kulak arkası cihazlardan faydalanılamayan durumlarda kafatası kemiğine uygulanmaktadır (Katz, 2001).

2.7. Kaynaştırma

M.E.B Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2004) kaynaştırma, “Özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğrenimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

Kaynaştırmanın bir diğer tanımı ise, özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak, tam ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesidir (Kırcaali-İftar, 1992; Kırcaali-İftar ve Batu, 2007). Tanımın bu şekilde olması, kaynaştırmanın öğrencinin yerleştirilme yeri olmasından çok, öğrencinin gereksinimlerinin karşılanacağı ve bu amaca yönelik olarak düzenlenecek ortam olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir (Batu-Kırcaali-İftar, 2007). Engelli öğrenciler genel eğitim sınıflarına yerleştirildiğinde, bu yerleştirme en az kısıtlayıcı ortam kavramına uygun olmalıdır. Genel eğitim sınıflarında da en az kısıtlayıcı ortamın kurulmasında beş önemli unsur yer almaktadır. Bunlar, “gerçek öğretmen öğrenci etkileşimi, öğrenciye cevap için fırsat verme, akademik başarının zaman bağlantısı, konu ile ilgili öğretim programı, öğrenci başarısını en yükseğe taşıma” olarak belirtilmiştir (Wigle & Wilcox, 1996). Başka bir tanımda kaynaştırma, işitme engelli çocukların düzeyleri ve dil ve öğrenmeye ilişkin ihtiyaçları dikkate alınarak, yerleştirildikleri ortamlarda olabildiği ölçüde işiten öğrencilerle birlikte yürütülen eğitim programı olarak ifade edilmiştir (Tüfekçioğlu, 1992). Kaynaştırma ortamında uzmanlar ve öğretmenlerin işbirlikli çalışmalarının sadece kaynaştırma öğrencisine değil, sınıftaki tüm çocuklara olumlu etkileri olduğu görülmektedir (Çolak, 2007).

Tough'a göre (1976), kaynaştırma, engelli çocukların normal gelişim gösteren yaşlıları ile normal sınıflarda eğitim ve öğrenime özel bir şekilde dahil edilmesidir (akt. Atay, 1999). Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akranları ile bir takım sorunlar yaşamakta, arkadaşlık ilişkisi kurmakta zorlandıkları ve kendilerini tam olarak ifade edemediklerini belirtmiştir (Güleryüz, 2009). Ülkemizde işitme engeli olan öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına yerleştirilmesinde bu düzenlemelere yeterince uyulmadığı görülmektedir (Akdemir-Okta, 2008).

İşitme engelli öğrencilerin, gerek eğitim ortamları ve gerek destek elemanları bakımından gerekli düzenlemeler sağlandığında ve öğrenciler bireysel olarak izlendiğinde ve desteklendiğinde kaynaştırma ortamlarında daha başarılı olacakları belirtilmiştir (Tüfekçioğlu, 1992).

2.8. İşitme Engellilerin Sosyal Becerileriyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

İşitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek amacıyla yurt dışında yapılan bazı araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir bölümü, okul öncesi dönemdeki işitme engelli çocukları kapsamaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda, işitme engelli çocukların işiten yaşlıları ile karşılaştırıldığı görülmektedir. Vandell ve George (1981) ağır işitme kayıplı çocukların ve işitenlerin sosyal etkileşimlerindeki başarı ve başarısızlıklarını araştırmışlardır. 16 ağır işitme kayıplı ve 16 işiten, toplam 32 çocuğu ikili serbest oyunda gözlemlemişlerdir. İşiten ve ağır işitme kayıplı çocukların her 15 dakikalık oyun seanslarındaki iletişimi başlatma stratejilerini, onların birbirleri ile olan uyumlarındaki başarılı ve başarısız yönlerini analiz etmişlerdir. Sonuçlara göre, oyun içerisindeki karşılıklı etkileşme süresi ve etkileşimde geçirilen zamanın oranı, benzer grup çiftlerinde yüksek çıkmıştır. Karma grupların bulunduğu çiftlerde yani işiten ve işitme engelli çocukların bulunduğu çiftlerde ise, az olduğu bulunmuştur. Bu durumda, okul öncesi dönemdeki işiten ve işitme engelli çocukların akran etkileşiminin az ya da yetersiz olduğu söylenebilir.

Jones ve Davenport (1987), okul öncesi dönemde öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla, işitme engelli çocukların olumlu ilişkiler geliştirmelerini sağlayacak faktörleri belirlemek için bir çalışma yapmışlardır. Çalışma, okul öncesi dönemde bulunan 100 işitme engelli öğrenci ile 82 işiten çocuk üzerinde yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, 4 yaş grubundaki işitme engelli çocukların sosyal iletişim kurma sıklığı ve seviyesinin, işiten çocuklara göre düşük olduğu görülmüştür. İletişim kurma ve soruları yanıtlama çabasının düşük seviyede olmasına karşın 5 ve 6 yaşa gelindiğinde, işitme engelli çocukların, işiten çocuklara göre daha fazla iletişim kurma ve cevaplama çabası olduğu görülmüştür. İşitme engelli ve işiten çocuklar

arasındaki en büyük farkın, iletişimdeki davranışlarda olduğu, sosyal davranışların üzerinde büyük bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Brown ve Remine (2000) okul öncesi dönemdeki işitme engelli ve işiten çocuklarla ilgili yaptıkları çalışmada, bu çocukların kaynaştırma ortamındaki sosyal etkileşimlerini incelemişlerdir. Araştırma 4-5 yaş arasındaki 10 işitme engelli çocuk ile 10 işiten çocuk arasında yapılmıştır. Araştırmaya katılan iki grup, sosyodramatik oyun içerisindeki ve oyunsuz aktivitelerdeki sosyal etkileşimleri sırasındaki girişken davranışları açısından karşılaştırılmıştır. İşiten çocuklar, işitme engelli çocuklara göre oyunsuz aktivitelerde, özellikle daha girişkenlik gösterdikleri görülmüştür. İşitme engelli çocukların sosyal deneyim ve yeteneklerinin gelişiminin ise kısıtlı olduğu görülmüştür.

Antia, Kreimeyer ve Eldredge (1994), işitme engelli çocuklar ile akranları arasındaki sosyal etkileşim gelişimlerini incelemişlerdir. Okul öncesi dönemden yaşça biraz daha büyük çocukların, anlamlı dil ifadelerinin olmasından daha fazla etkilendiklerini, oyun kurmada ve özellikle dramatizasyon gerektiren oyunları sürdürmede daha fazla zorlandıklarını belirtmişlerdir. Çalışmanın sonucunda işitme engelli çocukların, işitme engelli akranlarıyla, işiten çocukların da işiten akranlarıyla kendi aralarında benzer etkileşimde bulduklarını ifade etmişlerdir. Onların birbirleri ile olan sosyal etkileşimlerinin artması için, işiten ve işitme engelliler arasında küçük gruplarla eğitim programlarının hazırlanması gerektiğini bildirmişlerdir.

Antia ve Kreimeyer (1996), işitme engelli çocukların akranları tarafından kabulleri ve sosyal etkileşimlerini incelemişlerdir. 4-6 yaş arasındaki işitme engelli çocukların, işitme engelli akranları ile olan sosyal etkileşimleri, işitme engelli öğrencilerin öğretmen müdahaleli sosyal etkileşim programındaki işiten akranları ile sosyal etkileşimi ve bu programdan sonraki işiten akranları ile sosyal etkileşimleri karşılaştırılmıştır. Öğretmen, kaynaştırma aktivitelerindeki müdahalelerini, çocuklara yalnızca bir diğeri ile yakın olacak fırsatlar sağlayacak şekilde planlamıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen aracılı sosyal beceri müdahale programına devam eden işitme engelli çocukların, işiten akranları ile etkileşiminin arttığı görülmüştür. Bu artış serbest oyun etkileşiminde genellenmiş ve dört hafta sürdürüldükten sonra

aracılık etmeye son verilmiştir. Bunun sonucunda, işiten ve işitme engelli çocuklar arasında etkileşim artışı olmamıştır. Bu bilgilere göre, işitme engelli çocukların bir müdahale programı dışındaki süreçte, işiten akranları ile yeterli sosyal etkileşimde bulunmadıklarını, sosyal kabullerinin ve sosyal becerilerinin az olduğunu söyleyebiliriz.

Ducharme ve Holborne (1997), okul öncesi dönemdeki işitme engelli çocuklarla, sosyal beceri programlarının geliştirilmesi ile ilgili bir araştırma yapmışlardır. Sosyal beceri eğitim paketi uygulanan okul öncesi dönemdeki 5 çocuğun, program sonrasındaki genellemeleri ölçülmüştür. Sosyal beceriler, yeni öğretmen, akran ve oyun aktivitelerinde geliştirilirken, program yöntemleri açıklanmadan orijinal eğitim setlerine başvurulmamıştır. Araştırmanın sonucunda, sosyal etkileşimin oluşmasında bir çok koşulun bir araya geldiği (öğretmen, akran, oyun aktiviteleri ve eğitim setleri) genelleme çalışmalarının etkili olduğu belirtilmiştir.

İlköğretim dönemindeki işitme engelli öğrencilerin, sosyal becerileri düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Noll (2007), ilköğretim birinci kademedeki eğitim gören işitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerini, işiten öğrencilerle karşılaştırmıştır. Araştırma 4 hazırlık sınıfı, 4 birinci sınıf, 1 ikinci sınıf ve 1 beşinci sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim gören bu işitme engelli öğrencilerin sınıf öğretmenleri ve danışman öğretmenlerinin onlara verilen anket ve demografik bilgi formunu doldurması istenmiştir. Sorular açık uçlu olup doğrudan işitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerini karşılaştırılmalı olarak değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Araştırmanın sonucunda bir öğretmen dışında, diğer tüm öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre, işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri alanındaki performanslarının, sınıftaki işiten çocuklarla yaklaşık olarak aynı olduğu görülmüştür. Bir öğretmen, işitme engelli öğrencisinin arkadaşı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenler, işitme engelli öğrencilerde herhangi bir düzeltilmesi gereken sosyal beceri ve davranış problemi rapor etmemişlerdir.

Reyes (2005), işitme engelli ve işiten çocukları kavramsal ve sosyal beceriler yönünden karşılaştıran bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya 8-11 yaşları arasında olan 29 işitme engelli çocuk ve 5-8 yaşları arasındaki 45 işiten çocuk katılmıştır.

Çocukların dil ve kavram gelişimlerinin birbirine yakın olduğu varsayılmıştır. Ebeveyn ve öğretmenler, çocukların sosyal yeterliliklerini değerlendirmişlerdir. İşitme engelli çocukların dil yeterliliklerini öğretmenler değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre, her iki grup için duyguları anlama, kavramsal açıdan algılama ile ilişkiliyken, kavram oluşumu, işiten çocuklarda sosyal ve kavram değişkenleri ile ilişkili bulunmamıştır; fakat işitme engelli çocuklarda, duyguları anlama ve sosyal yeterlilik oranları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

İşitme engelli çocuk ve gençlerin sosyal becerilerini belirlemeye yönelik yapılan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Raymond ve Matson (1989), 6-17 yaşları arasındaki işitme engellilerin sosyal beceri gelişimlerini, sosyal çekingenliklerini ve problem davranışlarını işiten çocuklarla karşılaştırmışlardır. İşitme engelli öğrencilerin sosyal beceri gelişimleri ve davranışları, öğretmenleri tarafından Çocuk Davranış Listesi, Sosyal Beceri Gelişim Ölçeği ve Saldırganlık ve Sosyal Çekingenlik Ölçekleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarında, işiten ve işitme engelli öğrencilerin benzer problem davranışları gösterdikleri, işitme engellilerin cinsiyet, işitme yaşı, eğitim ortamı, işitme kaybının derecesi ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Kaynaştırma ortamında eğitim gören işitme engelli gençlerin akran ilişkileri ile ilgili bir çalışma yapılmıştır (Krever, 2002). İşitme engelli öğrencilerin arkadaşlık özellikleri, yalnızlık ve sosyal mutsuzluk düzeyleri, işiten akranları ile sosyal etkileşimleri, onların dil düzeyleri ve işlevsel konuşma becerileri ile karşılaştırarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda, işitme engelli gençlerin dil düzeyleri ve işlevsel konuşma becerileri arttıkça, arkadaşlık özelliklerinin ve sosyal etkileşimlerinin de olumlu olarak arttığı, dil düzeyleri ve işlevsel konuşma becerileri azaldığında ise, yalnızlık ve sosyal mutsuzluk düzeylerinin arttığı bulunmuştur.

Cambra ve Silvestre (2003), kaynaştırma sınıflarında eğitim gören özel gereksinimli öğrencilerin, sosyal etkileşimleri ve benlik kavramlarını sınıf arkadaşları ile karşılaştıran bir çalışma yapmıştır. Çalışma İspanya'da kaynaştırma ortamında eğitim gören özel gereksinimli 97 öğrenci ile yapılmıştır. Bu öğrenciler, öğrenme güçlüğü çeken, zihinsel, görme, işitme ve bedensel engeli olan çocuklardır. Çalışmanın sonucunda, özel gereksinimli öğrencilerin olumlu benlik kavramına sahip

olduğu fakat akademik ve sosyal etkileşim düzeylerinin akranlarından düşük olduğunu ortaya çıkmıştır.

İşitme engelli öğrencilerin lise ve sonrasındaki dönemde, devam ettikleri eğitim kurumlarında da sosyal becerileri incelenilmeye devam edilmiştir. Mertens ve Kluwin (1986), işitme engelli lise öğrencilerinin, akademik ve sosyal etkileşimlerini incelemişlerdir. Lise ikinci kademedeki genel matematik sınıflarında eğitim gören, 7 ‘si özel eğitim sınıfı ve 11’i kaynaştırma ortamında bulunan toplam 18 işitme engelli öğrencinin, sosyal etkileşimi ve sınıf başarısı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Öğrenciler arasındaki sosyal etkileşim, öğretmenin deneyimi, öğretmenin sözel davranışları, çocukların öğretmen beklentileri, çocukların aile beklentilerine göre karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlarını öğretmen anketleri, öğretmenlerin günlük sınıf gözlemleri ve öğrenci anketlerine göre değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda, kaynaştırma sınıflarında bulunan işiten ve işitme engelli öğrencilerin birbirleriyle hiç etkileşimde bulunmadıkları, kaynaştırma sınıflarındaki sosyal kabulün ise özel eğitim sınıflarına göre daha zor olduğu belirtilmiştir.

Foster ve Decaro (1990), yüksek okulda kaynaştırma ortamında eğitimine devam eden işitme engelli öğrencilerin, işiten öğrencilerle olan sosyal etkileşimlerini incelemişlerdir. Araştırma işiten ve işitme engelli öğrencilerin beraber yaşama ortamları içerisindeki sosyal etkileşimini, çevre modeli ile açıklamıştır. Buna bağlı olarak ortaya çıkan, kaynaştırma ortamının seçimi, kaynaştırma ortamlarında bulunmanın avantajları, iletişim becerileri, işiten insanların işitme engellilere olan tutumları, kaynaştırma ortamında daha önceki benzer yaşantıları ve deneyimleri bireysel görüşmelerle açıklanarak, ortaya çıkarılmıştır. İşitme engelli öğrencilerin kampus hayatında ve ortak kaldıkları yurt yaşantılarında işiten öğrencilerin olumsuz tutumları ile karşılaştıkları belirtilmiştir.

İşitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri düzeylerini arttırmak ve geliştirmek amacıyla uygulanan çeşitli eğitim programları ve uygulamaların sonuçlarının yer aldığı çalışmalarda bulunmaktadır.

Cartledge ve Cochran (1996), işitme engelli yetişkinlerin, sosyal becerilerinin öz-yeterlilikleri ile ilişkilerini okul ve eğitsel programa göre farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek için bir araştırma yapmışlardır. Araştırma yatılı okullarda ayrı eğitim gören ve devlet okullarında kaynaştırma öğrencisi olan toplam 74 işitme engelli öğrenci ile yapılmıştır. Öğrenciler, sosyal davranış ve düşüncelerini kendileri ifade etmişlerdir. Araştırmanın sonucunda genel eğitim okullarındaki işitme engelli kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri ve öz-yeterliliklerinin yatılı okulda eğitim gören işitme engelli öğrencilere göre, daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Snyder (2000), işitme engellilerin devam ettiği devlet okullarında ve özel okullarda uygulanan sosyal beceri programlarını ve bu programların başarılarını inceleyen bir çalışma yapmıştır. Çalışma işitme engellilerin eğitimlerini sürdürdüğü 35 okulda yapılmıştır. Araştırmaya katılan 35 okuldan sadece 15 okuldaki görüşmeler tamamlanabilmiştir. Görüşmeler okuldaki sosyal beceri çalışmaları ile ilgilenen öğretmen veya idarecilerle yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda 6 okulun müfredatında sosyal beceri programlarının hiç yer almadığı, 9 okulda ise bu programların kullanımına yeni başlandığı görülmüştür. Okulların büyük çoğunluğunun son iki yıldır sosyal beceri programı kullandığı, en eski programa sahip okulun ise beş yıldır sosyal beceri programına sahip olduğu belirtilmiştir. Bir okul dışında, sosyal beceri eğitimi uygulayan tüm okullar, uygulamalardan fayda gördüklerini belirtmişlerdir.

Suarez (2000), 9 ve 13 yaşları arasındaki kaynaştırma ortamlarında bulunan işitme engelli öğrencilere sosyal beceri eğitiminin verildiği bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya 36 kız ve erkek öğrencinin oluşturduğu işiten ve işitme engelli öğrenci alınmıştır. Sosyal beceri eğitimi verilen bu öğrencilerin, sosyal problem çözme ve atılganlık becerilerinin arttığı bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin, sosyometri sonuçlarında, akademik ve sosyal becerilerinin arkadaşları tarafından değerlendirilmesinde, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

2.9. İşitme Engellilerin Sosyal Becerileri İle İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde, işitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri ile ilgili yapılan çalışmalar az sayıdadır. Bununla birlikte, kaynaştırma öğrencileri içerisinde yer alan diğer engel grupları ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu bölümde, işitme engelli öğrencilerin yanı sıra, kaynaştırma öğrencileri ile yapılmış olan bazı sosyal beceri çalışmalarına da yer verilmiştir.

İşitme engellilerin ve işitenlerin psikososyal gelişimlerini araştıran Karababa (1995), 14-28 yaş arasındaki işitme engellilerin, işitenlere göre, aile ilişkileri ve sosyal kurallara uyma düzeylerinin düşük olduğunu belirtirken, toplum ilişkileri ve anti sosyal davranışlar açısından ise, fark olmadığını bulmuştur (Akt. Akfırat-Önalın, 2004).

Akçamete ve Ceber (1999), yaptıkları araştırmada, lise düzeyindeki işitme engelli ve işiten öğrencilerin sosyometrik statülerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırma grubunda, Ankara’da kaynaştırma uygulaması yapılan bir lisedeki 24 işitme engelli ve 30 işiten öğrenci olmak üzere, toplam 54 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmada, liste derecelendirme ve akran tercihi uygulaması olmak üzere, iki farklı sosyometrik ölçüm tekniği kullanılarak karşılaştırma yapılmıştır. Liste derecelendirme uygulamasından elde edilen bulgulara göre, her iki grubun sosyometrik statü puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırmanın diğer uygulamasında ise, her iki grubun akran tercihi uygulamasından elde edilen seçilme ve reddedilme sosyometrik statü puanları arasında fark olduğu bulunmuştur. “Birlikte ders çalışmak oturmak ya da oynamak/gezmek” gibi üç ölçüt ele alınarak yapılan bu karşılaştırmada, işiten öğrencilerin, işitme engelli öğrencileri “birlikte ders çalışmak, oturmak ya da oynamak/gezmek” için hem seçmedikleri, hem de reddetmedikleri görülmüştür. Bu sonuç, işitme engelli ve işiten öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin ve sosyal etkileşimlerinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Poyraz Tüy (1999), kaynaştırma programına ve özel eğitim okuluna devam eden işitme engelli çocuklar ile işiten çocukların, sosyal beceri ve problem davranışlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmada 3-6 yaş arasındaki 60 işitme engelli ve 474 işiten çocuk yer almıştır. Sonuçlar, kaynaştırma programına ve

özel eğitim okullarına devam eden işitme engelli çocuklar ile işiten çocuklar arasında sosyal becerilerinin “sosyal etkileşim” alt boyutu yönünden, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu, “sosyal bağımsızlık ve “sosyal iş birliği” alt boyutları açısından anlamlı bir fark bulunmadığını göstermiştir. İşitme engelli olup olmama ve cinsiyetin, sosyal beceri puanları üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür. Ayrıca yaşın, sosyal beceri ölçeğinden alınan puanlar üzerinde, anlamlı bir fark yarattığı, çocukların yaşları büyüdükçe sosyal etkileşimlerinin, sosyal bağımsızlıklarının ve sosyal iş birliklerinin arttığı görülmüştür.

Avcıoğlu, (2001) işitme engelli öğrenciler için hazırlanan, işbirlikçi öğrenme yaklaşımı ile sunulan öğretim programının, sosyal becerilerin öğretilmesindeki etkililiğini incelemiştir. Çalışma sonucunda, işbirlikçi öğretim yönteminin işitme engelli öğrencilerin temel sosyal becerileri, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri ve grupta bir işi yürütme becerilerini öğrenmelerinde ve bu becerileri genelledebilmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Baydık ve Kargın (2002), kaynaştırma ortamındaki işiten öğrencilerin, işitme engelli akranlarına karşı tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma, Ankara ilindeki tesadüfi atama yoluyla belirlenen ve okullarında işitme engelli öğrencileri olan 4 meslek lisesinde yapılmıştır. Araştırmaya, sınıflarında işitme engelli öğrenci bulunan 9. , 10. ve 11. sınıfa devam eden 126 kız, 63 erkek olmak üzere, toplam 189 işiten öğrenci alınmıştır. Araştırma sonuçları, işiten öğrencilerin işitme engelli arkadaşlarına yönelik tutumlarının, buldukları sınıf düzeyine, birlikte öğrenim görme süresine, işitme engeline yönelik bilgi alma durumuna ve işitme engelli öğrenci ile iletişimde kullandıkları yöntemlere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir. Bunun yanında, işiten öğrencilerin ailesinde ya da yakın çevresinde işitme engelli birey bulunma durumuna göre farklılaşmadığını göstermiştir.

Önalın-Akfırat (2004), yaratıcı dramının, işitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırma grubu, Ankara’da bulunan Kemal Yurtbilir İşitme Engelliler Okulu’nda eğitim gören 10-12 yaşları arasındaki, 4., 5. ve 6. sınıflara devam eden, 10 kız, 10 erkek işitme engelli öğrenciden oluşmuştur. Deney grubuna 10 öğrenci (5 kız, 5 erkek öğrenci), kontrol grubuna 10

öğrenci (5kız, 5 erkek öğrenci), cinsiyete göre yansız atama yolu ile seçilerek atanmıştır. Deneysel süreçten önce, öğretmenler öğrenciler için Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeği'ni cevaplamışlar ve ölçek, deneysel uygulamanın bitiminden 3,5 hafta sonra verilerin analizi için tekrar cevaplanmıştır. Deney grubundaki öğrencilere, yaratıcı drama ile hazırlanan sosyal beceri programı uygulanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilere, deney grubundaki öğrencilerle çalışma süresine eş değerde drama dışında etkinlikler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, yaratıcı drama yöntemi ile hazırlanan sosyal beceri eğitimi programının 10-12 yaş işitme engellilerin “ İlk tanıştığı kişilere kendisini tanıtır” ve “ Kendisine yardım edildiğinde teşekkür eder” becerilerini öğrenmede etkili olduğu bulunmuştur. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nden elde edilen toplam puanlara göre, yaratıcı drama yöntemi ile hazırlanan sosyal beceri eğitim programının, işitme engelli çocukların, genel olarak sosyal becerilerinin gelişmesinde önemli bir faktör olduğu görülmüştür.

Sucuoğlu ve Özokçu (2005) yaptıkları bir araştırmada, ilköğretim sınıflarına devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerini, akranları ile karşılaştırarak incelemişlerdir. Araştırma, Ankara ilinde kaynaştırma uygulamaları yürütülen iki okulun, ilköğretim birinci kademedeki 1. , 2. ve 3. sınıfa devam eden 613 öğrenci ile yapılmıştır. Bu öğrencilerden 53'ü kaynaştırma öğrencisi olarak tanımlanmıştır. Kaynaştırma öğrencileri olarak araştırmaya, “öğrenme zorluğu olan ve yavaş öğrenen” olarak belirtilen ve herhangi bir tanısı olmayan ancak, öğretmenleri tarafından öğrenme zorlukları olduğu belirtilen ve akademik başarıları sürekli tutarlı olarak sınıfın altında olan öğrenciler alınmıştır. Öğrencilerin sosyal becerileri, Sosyal Beceri Dereceleme Ölçeği (SDBS) kullanılarak değerlendirilmiştir. Öncelikle, SDBS' nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış, daha sonra kaynaştırma öğrencileri ile diğer öğrencilerin sosyal becerileri ANOVA ile karşılaştırılmış, ayrıca cinsiyet ve sınıf düzeylerinin sosyal beceriler üzerinde etkili olup olmadığı, tüm çalışma grubu ve kaynaştırma öğrencileri için ayrı ayrı incelenmiştir. Araştırma bulguları, kaynaştırma öğrencilerinin, sosyal becerileri ile akademik yeterliliklerinin akranlarından az, problem davranışlarının ise akranlarından fazla olduğunu göstermiştir.

Farklı ortamlarda öğrenim gören işitme engeli öğrencilerin sosyal ve etik kurallarla ilgili bilgilerini karşılaştırmak ve değerlendirmek için Sarı, (2009) bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Konya ilindeki 9-11 yaşları arasında eğitim gören, özel eğitim okuluna devam eden 41 işitme engelli öğrenci ve 9-11 yaşları arasında kaynaştırma sınıflarında eğitim gören, 38 işitme engelli öğrenciden oluşmaktadır. Kaynaştırma ve özel eğitim okullarında öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin, sosyal ve etik kurallarla ilgili bilgi düzeylerinin okul tipi, yaş ve sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, “Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, özel eğitim okulunda öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin etik ve sosyal kural bilgisi, otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme ve ceza alt boyutlarına ait puanlarının, kaynaştırma ortamlarında öğrenim gören öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu görülmüştür. İki grubun etik ve sosyal kural bilgisi, ciddiyet alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Cinsiyete göre karşılaştırıldığında, puanlar kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterirken, sınıflara göre karşılaştırıldığında, özel eğitim okullarında öğrenim gören öğrencilerin puanları, anlamlı farklılık göstermiştir.

Gülyüz (2009), kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin, akranları ile karşılaştıkları sorunları belirlemek için bir çalışma yapmıştır. Araştırma, Konya ili Sarayaönü ilçesinde 9 resmi ilköğretim okulunda, kaynaştırma eğitimine devam eden 27 öğrenci ile görüşülerek yapılmıştır. Araştırmadaki veriler, Gülyüz tarafından geliştirilen ‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’ yla toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda, kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin, akranları ile bir takım sorunlar yaşadığı, arkadaşlık ilişkisi kurmakta zorlandıkları, kendilerini tam olarak ifade edemedikleri gözlenmiştir. Bunun yanı sıra, kaynaştırma öğrencilerinin, normal öğrenciler tarafından şiddete ve dışlanmaya maruz kaldığı görülmüştür. Kaynaştırma öğrencilerinin sınıf içi iletişim ve etkileşimlerinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Baran, Bıçakçı ve Yavuz (2010), işitme engelli ve işiten 9-17 yaş grubundaki çocukların, sosyal uyumlarını ve bunda etkili olabilecek etmenleri belirlemek amacı ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya, 40 işitme engelli çocuk ve 40 işiten çocuk

olmak üzere, toplam 80 çocuk dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda, işitme engelli ve işiten çocukların sosyal uyum puanları arasında, işiten çocukların lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmaya katılan çocukların yaşının, işitme engelli olup olmama durumunun, anne öğrenim düzeyinin, baba öğrenim düzeyinin sosyal uyuma ilişkin puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar yarattığı tespit edilmiştir. İşitme engelli çocukların cihaz kullanma durumunun ve eğitime başlama yaşının, sosyal uyuma ilişkin puanlarında anlamlı bir farklılık yarattığı belirtilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmış ilişkisel tarama çalışmasıdır. Var olan durum değiştirilmeden, olduğu gibi betimlenmek istendiğinden, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2005). Bu yöntem, insan grupları arasındaki farklılıkların neden ve sonuçlarını koşullar ve katılımcılar üzerinde herhangi bir müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan, nesnel karşılaştırma araştırması olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2009).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini İzmir ilindeki ilköğretim birinci kademedeki eğitim gören işitme engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubu, İzmir ilindeki 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören ilköğretim düzeyindeki 114 gönüllü işitme engelli öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo1: Araştırma Grubunda Yer Alan İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencileri Tanıtıcı Bulgular

Değişkenler	f	%
Yaş		
7-8	23	20.1
9-10	23	20.1
11-12	68	59.6
Cinsiyet		
Kız	42	36.8
Erkek	72	63.1
Devam Ettiği Okulun Türü		
Özel Eğitim Okulu	74	64.9
İlköğretim Okulu (Kaynaştırma)	40	35.1
Cihaz Kullanma Durumu		
Evet	76	66.6
Hayır	38	33.3
Kullandığı Cihazın Türü		
Koklear İmplant	31	40.7
Kulak Arkası	45	59.2
Kullandığı İletişim Yöntemi		
Sözel	40	35.0
İşaret	49	42.9
Her İkisi	25	21.9

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırma grubunun 23’ ü (%20.1) 7-8 yaş grubunda, 23’ü (%20.1) 9-10 yaş grubunda, 68’i (%59.6) 11-12 yaş grubunda bulunmaktadır. Araştırma grubunun 42’si (%36.8) kız, 72’si (63,1) erkektir. Araştırma grubundaki öğrencilerin devam ettiği okulun türüne bakıldığında 74’ü (%64.9) özel eğitim okulu, 40’ı (%35.1) ilköğretim okullarında kaynaştırma öğrencisi olduğu görülmektedir. 76’sı (%66.6) cihaz kullanmakta, 38’i (%33.3) cihaz kullanmamaktadır. Kullandıkları cihazların türüne bakıldığında 31’i (%40.7) koklear implant, 45’i (%59.2) kulak arkası cihaz kullanmaktadır. Kullandıkları iletişim yöntemlerinde 40’ı (%35.0) sözel, 49’u (%42.9) işaret, 25’i (21.9) her ikisini birlikte kullanmaktadırlar.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma için gerekli verilerin toplanmasında, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği: Akçamete ve Avcıoğlu (1999) tarafından geliştirilen, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ), sosyal etkileşimi arttırmak için, iletişim yetersizliklerine yardım etmede önemli olan becerileri ölçmeyi amaçlamaktadır. Dereceleme şeklinde oluşturulmuş likert tipi bir ölçek olan SBDÖ, 7 ile 12 yaşları arasındaki çocukların sahip olması gereken sosyal becerileri içermektedir. SBDÖ, on bir alt ölçekten ve toplam 69 maddeden oluşmaktadır. Alt ölçekler, Temel Sosyal Beceriler (TSB), Temel Konuşma Becerileri (TKB), İleri Konuşma Becerileri (İKB), İlişkiyi Başlatma Becerileri (İBB), Grupla İş Yapma Becerileri (GİYB), Duygusal Beceriler (DB), Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB), Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri (SDBÇB), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Yönerge Verme Becerileri (YVB), Bilişsel Beceriler (BB) olarak adlandırılmaktadır (Akçamete ve Avcıoğlu , 2005).

Cevaplayıcılar, ölçekteki ifadeleri okuduktan sonra, değerlendirmesini yaptıkları çocukların, sahip oldukları sosyal beceriler için uygun yanıtı işaretler. Maddelere verilen tepkiler “her zaman yapar”, “çok sık yapar” , “genellikle yapar”, “çok az yapar”, “hiçbir zaman yapmaz” şeklinde derecelendirilmiştir. Her zaman yapar cevabı 5, hiçbir zaman yapmaz cevabı 1 puan olarak hesaplanmaktadır.

Ölçekten alınan düşük puan, sosyal becerilere yeterince sahip olunamadığı; yüksek puan ise, sosyal becerilere sahip olunduğu anlamına gelmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 69 iken, en yüksek puan 345' tir. SBDÖ' nin tüm maddeleri olumlu yönde düzenlenmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Akçamete ve Avcıoğlu (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerliği, kapsam ve yapı geçerliği olmak üzere iki ayrı yolla test edilmiştir. Kapsam geçerliği ile ilgili çalışmada, uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Alanda uzman olarak çalışan kişiler, SBDÖ' nin bütünü ile ilgili incelemeleri sonucunda, ölçeğin işitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri ölçebilecek nitelikte olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yapı geçerliğinde, kapsamla ve ölçeğin genel özellikleri ile ilgili olarak testin faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde, Varimax Dik Döndürme Tekniği ile Temel Bileşenler Analizi kullanılmıştır. Analiz sonucuna göre, faktör yük değeri .40' ın üzerinde olan ve yalnızca tek bir faktörde yüksek yük değeri olan maddeler ölçekte bırakılmış ve sonuçta 7 faktör elde edilmiştir.

Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alfa katsayısı ile test edilmiştir. SBDÖ' nin bütününe ilişkin hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .97 olarak bulunurken, alt ölçeklere ilişkin Cronbach Alfa katsayıları ise TSB için .78, TKB için .96, İKB için .89, İBB için .94, DB için .92, GİYB için .94, KKEB için .60, SDBÇB için .80 ve SKEB için .87, YVB için .90, BB için .89 olarak belirlenmiştir. Hem alt ölçekler hem de testin bütününe ilişkin elde edilen Cronbach Alfa katsayılarının oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği için, geçerlik ve güvenilirlikle ilgili elde edilen bulgular, ölçeğin, ilköğretim düzeyindeki 7-12 yaş arasındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini geçerli ve güvenilir olarak ölçmede kullanılabileceğini göstermektedir.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu: Kaynaştırma ve özel eğitim okuluna devam eden işitme engelli öğrenciler için, araştırmacı tarafından hazırlanan “ Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Formda bulunan sorular öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, devam ettiği

okulun türü, cihaz kullanma durumu, kullandığı cihazın türü ve kullandıkları iletişim yöntemlerine hakkında bilgi toplamak amacıyla kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamına alınan okullarda öğrenim gören her bir öğrencinin öğretmenine ölçek ve kişisel bilgi formları verilmiştir. Ölçek maddeleri öğretmenlere açıklanarak, uygun zamanlarda doldurmaları sağlanmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Verilerin istatistiksel çözümleme aşamasında, Kişisel Bilgi Formu'ndan elde edilen bilgilerden ve Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeklerinden elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programına her bir öğrenci için 1'den 114'e kadar numara verilerek, veri girişleri yapılmıştır. Veriler bilgisayarda sosyal bilimler için istatistik paket programı, SPSS 16. Programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği alt ölçekleri çarpıklık ve basıklık değerleri test edilmiştir. İstatistiksel analizde, Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) ve t Testi kullanılmıştır. Araştırmada önem düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Bu bölümde ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 2: İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerini Tanımlayıcı Analiz Sonuçları

SBDÖ ALT ÖLÇEKLERİ	n	- X	Ss	Min	Max
TSB	114	42.45	12.13	13.00	90.00
TKB	114	10.72	4.49	4.00	20.00
İKB	114	11.94	4.52	5.00	25.00
İBB	114	33.25	10.19	11.00	55.00
GİYB	114	21.71	7.03	7.00	35.00
DB	114	16.36	5.09	6.00	30.00
KKEB	114	17.35	6.06	6.00	43.00
SDBÇB	114	12.08	3.55	4.00	20.00
SKEB	114	8.91	2.84	3.00	15.00
YVB	114	11.78	3.91	4.00	20.00
BB	114	15.33	5.08	6.00	30.00
Toplam	114	201.94	53.72	69.00	345.00

Tablo 2’de görüldüğü gibi ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin SBDÖ alt ölçeklerinden, TSB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 90, en düşük puan 13, ortalama puan ise, 42.45’dir. TKB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 20, en düşük puan 4, ortalama puan ise, 10.72’dir. İKB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 20, en düşük puan 5, ortalama puan ise, 11.94’dür. İBB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 55, en düşük puan 11, ortalama puan ise, 33.25’dir. GİYB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 35, en düşük puan 7, ortalama puan ise, 21.71’dir. DB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 30, en düşük puan 6, ortalama puan ise, 16.36’dır. KKEB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 43, en düşük puan 6, ortalama puan ise, 17.35’dir. SDBÇB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 20, en düşük puan 4, ortalama puan ise, 12.08’dir. SKEB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 15, en düşük puan 3, ortalama puan ise, 8.91’dir. YVB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 20, en düşük puan 4, ortalama puan ise, 11.78’dir. BB alt ölçeğinden alacakları en yüksek puan 30, en düşük puan 6, ortalama puan ise, 15.33’dür. SBDÖ alt ölçeğinin toplamında alacakları en yüksek puan 345, en düşük puan 69, ortalama puan ise, 201.94’dir.

4.2. Yaş Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin, yaşına göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 3: Yaş Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Testi Sonuçları

SDBÖ Alt Ölçekleri		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
TSB	Gruplar arası	81.950	2	40.975	.275	.760
	Gruplar içi	16552.331	111	149.120		
	Toplam	16634.281	113			
TKB	Gruplar arası	2.649	2	1.325	.065	.937
	Gruplar içi	2275.921	111	20.504		
	Toplam	2278.570	113			
İKB	Gruplar arası	12.365	2	6.184	.298	.743
	Gruplar içi	2203.317	111	20.751		
	Toplam	2315.684	113			
İBB	Gruplar arası	55.512	2	27.756	.263	.769
	Gruplar içi	11696.111	111	105.370		
	Toplam	11751.623	113			
GİYB	Gruplar arası	.347	2	.174	.003	.997
	Gruplar içi	5584.670	111	50.312		
	Toplam	5585.018	113			

Tablo 3 devamı

SDBÖ Alt Ölçekleri		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
DB	Gruplar arası	7.378	2	3.689	.140	.870
	Gruplar içi	2927.148	111	26.371		
	Toplam	2934.526	113			
KKEB	Gruplar arası	62.719	2	31.360	.850	.430
	Gruplar içi	40.95.246	111	36.894		
	Toplam	4157.965	113			
SDBÇB	Gruplar arası	7.953	2	3.977	.311	.733
	Gruplar içi	1417.169	111	12.767		
	Toplam	1425.123	113			
SKEB	Gruplar arası	3.095	2	1.547	.188	.829
	Gruplar içi	912.028	111	8.216		
	Toplam	915.123	113			
YVB	Gruplar arası	16.271	2	8.136	.527	.592
	Gruplar içi	1713.246	111	15.435		
	Toplam	1729.518	113			
BB	Gruplar arası	81.453	2	40.726	1.592	.208
	Gruplar içi	2839.880	111	25.585		
	Toplam	2921.333	113			
SBDÖ Toplamı	Gruplar arası	405.447	2	202.723	.069	.933
	Gruplar içi	325761.123	111	2934.785		
	Toplam	326166.570	113			

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin yaşlarına göre, sosyal beceri düzeyleri Temel Sosyal Beceriler, (F(2-111) =0.275); Temel Konuşma Becerileri, (F(2-111) =0.065); İleri Konuşma Becerileri, (F(2-111) =0.298); İlişkiyi Başlatma Becerileri, (F(2-111) =0.263); Grupla İş Yapma Becerileri, (F(2-111) =0.997); Duygusal Beceriler, (F(2-111) =0.140); Kendini Kontrol Etme Becerileri, (F(2-111) =0.850); Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, (F(2-111) =0.311); Sonuçları Kabul Etme Becerileri, (F(2-111) =0.188); Yönerge Verme Becerileri, (F(2-111) =0.527); Bilişsel Beceriler, (F(2-111) =1.529) alt ölçeklerinin puanları arasında Tablo 3’de görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin yaşlarına göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları (F(2-111) =0.69) arasında Tablo 3’de görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin, cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 4: Cinsiyet Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

SBDÖ Alt Ölçekleri	Öğrencilerin Cinsiyeti	n	- X	Ss	sd	t	p
TSB	Kız	42	45.45	12.33	112	2.04	.044*
	Erkek	72	40.70	11.74			
TKB	Kız	42	11.30	5.10	112	1.05	.293
	Erkek	72	10.38	4.08			

*p< .05

Tablo 4 devamı

SBDÖ Alt Ölçekleri	Öğrencilerin Cinsiyeti	n	- X	Ss	sd	t	p
İKB	Kız	42	12.66	5.06	112	1.30	.196
	Erkek	72	11.52	4.15			
İBB	Kız	42	35.90	10.56	112	2.15	.033*
	Erkek	72	31.70	9.72			
GİYB	Kız	42	23.57	7.62	112	2.18	.031*
	Erkek	72	20.63	6.47			
DB	Kız	42	17.57	6.05	112	1.94	.054
	Erkek	72	15.66	4.33			
KKEB	Kız	42	18.59	5.82	112	1.68	.094
	Erkek	72	16.62	6.12			
SDBÇB	Kız	42	12.78	4.12	112	1.61	.109
	Erkek	72	11.68	3.13			
SKEB	Kız	42	10.07	3.01	112	3.48	.001*
	Erkek	72	8.23	2.52			
YVB	Kız	42	12.30	4.40	112	1.10	.272
	Erkek	72	11.68	3.59			
BB	Kız	42	16.57	5.35	112	2.01	.047
	Erkek	72	14.61	4.81			
SBDÖ Toplamı	Kız	42	216.81	60.72	112	2.30	.023*
	Erkek	72	193.26	47.51			

*p< .05

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin cinsiyete göre sosyal beceri düzeyleri Temel Sosyal Beceriler, $t(112) = 2.04$ $p=0.049$; İlişkiyi Başlatma

Becerileri, $t(112) = 2.15$ $p=0.033$; Grupla İş Yapma Becerileri, $t(112) = 2.18$ $p=0.031$; Sonuçları Kabul Etme Becerileri, $t(112) = 3.48$ $p=0.001$; Bilişsel Beceriler, $t(112) = 2.01$ $p=0.047$ alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin cinsiyete göre sosyal beceri düzeyleri Temel Konuşma Becerileri, $t(112) = 1.05$ $p=0.293$; İleri Konuşma Becerileri, $t(112) = 1.30$ $p=0.196$; Duygusal Beceriler, $t(112) = 1.94$ $p=0.054$; Kendini Kontrol Etme Becerileri, $t(112) = 1.68$ $p=0.094$; Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, $t(112) = 1.61$ $p=0.109$ ve Yönerge Verme Becerileri, $t(112) = 1.10$ $p=0.272$ alt ölçeklerinin puanları arasında Tablo 4'te görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin cinsiyete göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları $t(112) = 2.30$ $p=0.023$ arasında Tablo 4'te görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.4. Okul Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Bulgular

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin, okul türüne göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 5: Okul Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

SBDÖ Alt Ölçekleri	Okul Türü	n	- X	Ss	Sd	t	p
TSB	Ö.E.O	74	40.24	11.96	112	-2.72	.008*
	Kaynaştırma	40	46.55	11.48			
TKB	Ö.E.O	74	10.37	4.67	112	-1.13	.260
	Kaynaştırma	40	11.37	4.10			
İKB	Ö.E.O	74	11.47	4.61	112	-1.53	.129
	Kaynaştırma	40	12.82	4.27			
İBB	Ö.E.O	74	31.45	10.31	112	-2.62	.010*
	Kaynaştırma	40	36.57	9.19			
GİYB	Ö.E.O	74	20.86	6.99	112	-1.78	.077
	Kaynaştırma	40	23.30	6.89			
DB	Ö.E.O	74	15.93	4.67	112	-1.24	.216
	Kaynaştırma	40	17.17	5.76			
KKEB	Ö.E.O	74	16.66	6.04	112	-1.66	.099
	Kaynaştırma	40	18.62	5.96			
SDBÇB	Ö.E.O	74	11.24	3.34	112	-3.63	.000*
	Kaynaştırma	40	13.65	3.43			
SKEB	Ö.E.O	74	8.12	2.52	112	-4.34	.000*
	Kaynaştırma	40	10.37	2.85			
YVB	Ö.E.O	74	11.08	3.91	112	-2.66	.009*
	Kaynaştırma	40	13.07	3.61			
BB	Ö.E.O	74	15.04	5.13	112	-0.83	.405
	Kaynaştırma	40	15.87	5.00			
SBDÖ Toplamı	Ö.E.O	74	192.50	54.12	112	-2.61	.010*
	Kaynaştırma	40	219.40	48.97			

*p< .05

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin okul türüne göre sosyal beceri düzeyleri Temel Sosyal Beceriler, $t(112) = -2.72$ $p=0.008$; İlişkiyi Başlatma Becerileri, $t(112) = -2.62$ $p=0.010$; Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, $t(112) = -3.63$ $p=0.000$; Sonuçları Kabul Etme Becerileri, $t(112) = -4.34$ $p=0.000$; Yönerge Verme Becerileri, $t(112) = 1.10$ $p=0.009$ alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kaynaştırma öğrencilerinin puanlarının, özel eğitim okulu öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin okul türüne göre sosyal beceri düzeyleri Temel Konuşma Becerileri, $t(112) = -1.13$ $p=0.260$; İleri Konuşma Becerileri, $t(112) = -1.53$ $p=0.129$; Grupla İş Yapma Becerileri, $t(112) = -1.78$ $p=0.077$; Duygusal Beceriler, $t(112) = -1.24$ $p=0.216$; Kendini Kontrol Etme Becerileri, $t(112) = -1.66$ $p=0.099$; Bilişsel Beceriler, $t(112) = -8.35$ $p=0.405$ alt ölçeklerinin puanları arasında Tablo 5'te görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin okul türüne göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları $t(112) = -2.61$ $p=0.010$ arasında Tablo 5'te görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

4.5. Cihaz Kullanma Durumu Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin, cihaz kullanma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 6: Cihaz Kullanma Durumu Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

SBDÖ Alt Ölçekleri	Cihaz kullanma durumu	n	- X	Ss	Sd	t	p
TSB	Evet	77	42.58	11.66	112	.162	.871
	Hayır	37	42.18	13.22			
TKB	Evet	77	10.88	4.07	112	.530	.597
	Hayır	37	10.40	5.29			
İKB	Evet	77	12.37	4.26	112	1.46	.145
	Hayır	37	11.05	4.96			
İBB	Evet	77	33.42	9.26	112	.262	.794
	Hayır	37	32.89	12.04			
GİYB	Evet	77	21.88	6.65	112	.358	.721
	Hayır	37	21.37	7.83			
DB	Evet	77	16.49	5.11	112	.377	.707
	Hayır	37	16.10	5.12			
KKEB	Evet	77	17.76	6.32		1.05	.294
	Hayır	37	16.48	5.48	112		
SDBÇB	Evet	77	12.42	3.49		1.48	.140
	Hayır	37	11.37	3.61	112		
SKEB	Evet	77	8.94	2.81		.193	.847
	Hayır	37	8.83	2.94	112		
YVB	Evet	77	11.90	3.79		.504	.615
	Hayır	37	11.51	4.19	112		
BB	Evet	77	15.25	4.78		-0.222	.825
	Hayır	37	15.48	5.71	112		
SBDÖ Toplamı	Evet	77	203.96	49.61		.578	.564
	Hayır	37	197.73	61.93	112		

*p< .05

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin cihaz kullanma durumuna göre SBDÖ'nin Temel Sosyal Beceriler, $t(112) = 0.16$ $p=0.871$; Temel Konuşma Becerileri, $t(112) = 0.53$ $p=0.597$; İleri Konuşma Becerileri, $t(112) = 1.46$ $p=0.145$; İlişkiyi Başlatma Becerileri, $t(112) = 0.26$ $p=0.794$; Grupla İş Yapma Becerileri, $t(112) = 0.35$ $p=0.721$; Duygusal Beceriler, $t(112) = 0.37$ $p=0.707$; Kendini Kontrol Etme Becerileri, $t(112) = 1.05$ $p=0.294$; Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, $t(112) = 1.48$ $p=0.140$; Sonuçları Kabul Etme Becerileri, $t(112) = 0.19$ $p=0.847$; Yönerge Verme Becerileri, $t(112) = 0.50$ $p=0.615$; Bilişsel Beceriler, $t(112) = -2.22$ $p=0.825$ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin cihaz kullanma durumuna göre, işitme cihazı kullanan öğrenciler ile kullanamayan öğrencilerin SBDÖ toplam puanları $t(112) = 0.57$ $p=0.564$ arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.6. Kullandıkları Cihaz Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin, kullandıkları cihazın türüne göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 7: Kullandıkları Cihaz Türü Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

SBDÖ Alt Ölçekleri	Cihaz Türü	n	- X	Ss	Sd	t	p
TSB	K.İ	31	44.35	9.92	74	1.26	.209
	K.A	45	40.95	12.45			
TKB	K.İ	31	11.09	4.33	74	.401	.690
	K.A	45	10.71	3.96			
İKB	K.İ	31	12.48	4.51	74	.238	.813
	K.A	45	12.24	4.16			
İBB	K.İ	31	35.58	10.13	74	1.68	.096
	K.A	45	31.95	8.53			
GİYB	K.İ	31	22.38	7.13	74	.632	.529
	K.A	45	21.40	6.36			
DB	K.İ	31	16.11	5.56	74	.059	.953
	K.A	45	16.44	4.89			
KKEB	K.İ	31	17.06	5.5	74	-0.793	.431
	K.A	45	18.24	6.87			
SDBÇB	K.İ	31	13.41	3.65	74	2.13	.036*
	K.A	45	11.71	3.26			
SKEB	K.İ	31	9.58	2.72	74	1.63	.106
	K.A	45	8.51	2.84			
YVB	K.İ	31	13.00	3.74	74	2.11	.038*
	K.A	45	11.15	3.72			
BB	K.İ	31	15.51	5.05	74	.438	.663
	K.A	45	15.02	4.67			
SBDÖ Toplamı	K.İ	31	211.00	52.24	74	1.08	.280
	K.A	45	198.36	47.93			

p < .05

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları cihaz türüne göre SBDÖ' nin, Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, $t(112) = 2.13$ $p=0.036$; Yönerge Verme Becerileri, $t(112) = 2.11$ $p=0.38$; alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Koklear İmplant kullanan işitme engelli öğrencilerin bu alt ölçeklerden aldıkları puanların, kulak arkası cihaz kullanan öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları cihaz türüne göre sosyal beceri düzeyleri, SBDÖ' nin Temel Sosyal Beceriler, $t(112) = 1.26$ $p=0.209$; Temel Konuşma Becerileri, $t(112) = 0.40$ $p=0.690$; İleri Konuşma Becerileri, $t(112) = 0.23$ $p=0.813$; İlişkiyi Başlatma Becerileri, $t(112) = 1.68$ $p=0.096$; Grupla İş Yapma Becerileri, $t(112) = 0.63$ $p=0.529$; Duygusal Beceriler, $t(112) = 0.59$ $p=0.953$; Kendini Kontrol Etme Becerileri, $t(112) = -0.793$ $p=0.431$; Sonuçları Kabul Etme Becerileri, $t(112) = 1.63$ $p=0.106$; Bilişsel Beceriler, $t(112) = 0.43$ $p=0.663$ alt ölçek puanları arasında Tablo 7'de görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları cihaz türüne göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları $t(112) = 1.08$ $p=0.280$ arasında Tablo 7'de görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.7. Kullandıkları İletişim Yöntemleri Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Bulgular

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri öğrencinin, kullandıkları iletişim yöntemlerine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 8: Kullandıkları İletişim Yöntemleri Değişkenine Göre İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Anova Testi Sonuçları

SBDÖ Alt Ölçekleri		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
TSB	Gruplar arası	623.935	2	311.968	2.163	.120
	Gruplar içi	16010.346	111	144.237		
	Toplam	16634.281	113			
TKB	Gruplar arası	20.510	2	10.255	.504	.605
	Gruplar içi	2258.060	111	20.343		
	Toplam	2278.570	113			
İKB	Gruplar arası	148.047	2	74.024	3.791	.026*
	Gruplar içi	2167.637	111	19.528		
	Toplam	2315.684	113			
İBB	Gruplar arası	622.069	2	311.034	3.102	.049*
	Gruplar içi	11129.554	111	100.266		
	Toplam	11751.623	113			
GİYB	Gruplar arası	240.313	2	120.156	2.495	.087
	Gruplar içi	5344.705	111	48.150		
	Toplam	5585.018	113			
DB	Gruplar arası	73.464	2	36.732	1.425	.245
	Gruplar içi	2861.062	111	25.775		
	Toplam	2961.526	113			
KKEB	Gruplar arası	67.885	2	33.943	.921	.401
	Gruplar içi	4090.080	111	36.848		
	Toplam	4157.965	113			
SDBÇB	Gruplar arası	156.866	2	78.433	6.865	.002*
	Gruplar içi	1268.256	111	11.426		
	Toplam	1425.123	113			

Tablo 8 devamı

SBDÖ Alt Ölçekleri		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
SDBÇB	Gruplar arası	156.866	2	78.433	6.865	.002*
	Gruplar içi	1268.256	111	11.426		
	Toplam	1425.123	113			
SKEB	Gruplar arası	120.008	2	48.026	8.377	.000*
	Gruplar içi	795.115	111	14.716		
	Toplam	915.123	113			
YVB	Gruplar arası	96.053	2	48.026	3.264	.042*
	Gruplar içi	1633.465	111	14.716		
	Toplam	915.123	113			
BB	Gruplar arası	39.856	2	19.928	.768	.467
	Gruplar içi	2881.477	111	25.929		
	Toplam	2921.333	113			
SBDÖ Toplamı	Gruplar arası	17321.173	2	88661.087	3.113	.048*
	Gruplar içi	308844.397	111	2782.382		
	Toplam	326166.570	113			

*p<.05

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları iletişim yöntemine göre sosyal beceri düzeyleri İleri Konuşma Becerileri, (F(2-111) =3.791); İlişkiyi Başlatma Becerileri, (F(2-111) =3.102); Sonuçları Kabul Etme Becerileri, (F(2-111) =8.337); Yönerge Verme Becerileri, (F(2-111) =3.264); Sonuçları Kabul Etme Becerileri, (F(2-111) =8.337); Yönerge Verme Becerileri, (F(2-111) =3.264); Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, (F(2-111) =6.865) alt ölçeklerinin puanları arasında Tablo 8'de görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Post-Hoc test istatistiğinden olan Bonferroni, gruplar arası farkın olduğu durumda, farklılığın hangi gruptan kaynaklı olduğunu tespit eden istatistik olarak

bilinmektedir (Kayri, 2009). Birimler arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Bonferroni testleri yapılmış ve testin sonucunda, İlişkiyi Başlatma Becerileri alt ölçeğinde, sözel yöntem kullanan öğrencilerle ($\bar{X}=5.31$), işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin İlişkiyi Başlatma Becerilerininin daha iyi olduğu görülmüştür.

Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri alt ölçeğinde , sözel yöntem kullanan öğrencilerle ($\bar{X}=2.66$), işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerilerininin daha iyi olduğu görülmüştür.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt ölçeğinde , sözel yöntem kullanan öğrencilerle ($\bar{X}=2.29$), işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerle ($\bar{X}=1.71$), her iki yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin Sonuçları Kabul Etme Becerilerininin, işaret ve her iki yöntemi kullanan öğrencilerden daha iyi olduğu görülmüştür.

Yönerge Verme Becerileri alt ölçeğinde , sözel yöntem kullanan öğrencilerle ($\bar{X}=2.07$), işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin Yönerge Verme Becerilerininin daha iyi olduğu görülmüştür.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları iletişim yöntemine göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları ($F(2-111) = 3.113$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. SBDÖ toplam puanlar arasındaki birimler arası farkın, sözel yöntem kullanan öğrencilerle ($\bar{X}=27.80$), işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında olduğu görülmüştür. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, işaret yöntemi kullanan öğrencilerden daha iyi olduğu görülmüştür.

İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin iletişim yöntemine göre sosyal beceri düzeyleri Temel Sosyal Beceriler, ($F(2-111) = 2.163$); Temel Konuşma Becerileri, ($F(2-111) = 0.504$); Grupla İş Yapma Becerileri, ($F(2-111) = 2.495$); Duygusal Beceriler, ($F(2-111) = 1.425$); Kendini Kontrol Etme Becerileri, ($F(2-111)$)

=0.921); Bilişsel Beceriler, ($F(2-111) = 0.768$) alt ölçeklerinin puanları arasında Tablo 8’de görüldüğü gibi anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin; öğrencinin yaşı, cinsiyeti, cihaz kullanma durumu, kullandığı cihazın türü ve kullandıkları iletişim yöntemlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini İzmir ilindeki ilköğretim birinci kademedeki eğitim gören işitme engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubu, İzmir ilindeki 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören ilköğretim düzeyindeki 114 gönüllü işitme engelli öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada ilk olarak, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu alt problemi test etmek amacıyla öğrenciler 7-8, 9-10 ve 11-12 yaş olmak üzere üç alt gruba ayrılarak karşılaştırılmıştır. İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin yaş gruplarına göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Literatürde sosyal beceri ve yaş arasındaki ilişkiye bakıldığında, araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermeyen çalışmalar olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, yaşla birlikte öğrencilerin sosyal becerileri düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Cartledge ve Cochran, 1996; Poyraz Tüy, 1999; Sucuoğlu ve Özokçu, 2005). Merrell (1994) yaptığı araştırmada, çocukların yaşları büyüdükçe sosyal etkileşimin, sosyal bağımsızlığının ve sosyal iş birliğinin arttığını ifade etmiştir (akt. Poyraz Tüy, 1999). Yavuz, Baran ve Yıldız Bıçakçı (2010), işitme engelli çocukların sosyal uyumlarının da yaşla birlikte artma eğiliminde olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmada ikinci olarak, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda SBDÖ toplam puanlarında kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. SBDÖ puanlarının ortalamalarına bakıldığında, işitme engelli kız öğrencilerin, puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. SBDÖ'nin Temel Sosyal Beceriler, İlişkiyi Başlatma

Becerileri, Grupla İş Yapma Becerileri, Sonuçları Kabul Etme Becerileri, Bilişsel Beceriler alt ölçekleri arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin bu alt ölçeklerden aldıkları puanların, erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin, çevresi ile iletişim kurmaya çekinmeyen, ilişkiyi başlatmada girişken olduklarını göstermektedir. Ayrıca, yaptıkları hatalı davranışlarda bu sonuçları kabul edebilmede, içinde bulunduğu sosyal ortama uygun davranışlar sergilemede, grup faaliyetlerine katılma ve grup sorumluluğunu yerine getirmede erkek öğrencilerden daha iyi olduklarını söyleyebiliriz. İlgili literatür incelendiğinde, kız öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, erkeklere göre daha yüksek olduğunu gösteren çalışmaların bulunduğu görülmektedir (Cartledge ve Cochran, 1996; Poyraz Tüy, 1999; Sucuoğlu ve Özokçu, 2005; Seven, 2006; akt. Angedies ve Aravi, 2007; Dermez, 2008, Sarı, 2010). Dermez, (2008) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucunda, kız öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Seven, (2006) sosyal beceriler ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulamamış, fakat kız öğrencilerin sosyal beceri puanlarının, erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Sarı, (2010) işitme engelli kız öğrencilerin sosyal ve etik kurallarla ilgili bilgi düzeylerinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanında, cinsiyet ve sosyal beceri düzeyi arasında, bir ilişkinin bulunamadığı çalışmalara da rastlanmıştır. (Raymond ve Matson, 1989; Poyraz Tüy, 1999; Yavuz, Baran ve Yıldız Bıçakçı, 2010).

Araştırmada üçüncü olarak, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile öğrencilerin devam ettikleri okul türü arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda SBDÖ toplam puanlarında kaynaştırma öğrencileri lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. SBDÖ'nin Temel Sosyal Beceriler, İlişkiyi Başlatma Becerileri, Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, Sonuçları Kabul Etme Becerileri, Yönerge Verme Becerileri, alt ölçekleri arasında da anlamlı bir farklılıklar olduğu görülmüştür. Kaynaştırma öğrencilerinin bu alt ölçeklerden aldıkları puanların, özel eğitim okulu öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Temel Konuşma Becerileri, İleri Konuşma Becerileri, Grupla İş Yapma Becerileri, Duygusal

Beceriler, Kendini Kontrol Etme Becerileri, Bilişsel Beceriler alt ölçeklerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmamasına karşın, ortalama puanlarına bakıldığında, kaynaştırma öğrencilerinin puanlarının özel eğitim öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Harrison'a göre (1988) kaynaştırma okullarının doğal sözel ortamı, işitme engelliler için sözel dilin gelişmesine yardım etmektedir (akt. Angelides & Aravi, 2007). Bunun nedeni olarak, kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin daha yüksek olması, onların, işiten akranlarıyla sözel iletişime girme, kendi isteklerini ifade etme, paylaşma ve iş birliği yapma gibi becerileri, daha fazla etkileşimde bulunarak öğrenmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Literatürde bu araştırma sonuçlarını destekleyen ve desteklemeyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Hadjikakou (2002) kaynaştırma ortamında bulunan işitme engelli öğrencilerinin büyük kısmının duygusal gelişimleri ve sosyal uyumlarının olumlu yönde geliştiğini belirtmiştir (akt. Angedies ve Aravi, 2007). Cartledge ve Cochran (1996), işitme engelli yetişkinlerin devam ettikleri okul türüne göre, yatılı özel eğitim okullarında eğitim gören ve kaynaştırma eğitimine devam eden işitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerinin öz-yeterlilikleri ile ilişkilerini karşılaştırmak amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, kaynaştırma ortamında bulunan işitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri ve öz-yeterliliklerinin, yatılı okulda eğitim gören işitme engelli öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Bu sonuçlar, araştırma bulgularını desteklemektedir.

Bunlardan farklı olarak, Angelides ve Aravi (2007), kaynaştırma ortamında bulunan işitme engelli öğrenciler ve özel eğitim okulunda eğitim gören işitme engelli öğrencilerin okul deneyimlerini karşılaştığı çalışmada, kaynaştırma ortamında bulunan işitme engelli öğrencilerin akranları tarafından, yalnızlık, kabul edilmeme gibi durumlarla karşılaştıkları için, kişiler arası ilişkilerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Özel eğitim okuluna devam eden öğrencilerin ise, okul arkadaşları ile oldukça güzel ve samimi ilişkiler geliştirdikleri, okul ortamındaki kişiler arası iletişimden memnun olduklarını belirttiklerini ifade etmişlerdir. Frostad ve Pijl (2007), kaynaştırma ortamındaki özel gereksinimli öğrencilerin, sosyal konuları ile ilgili yaptıkları araştırma sonucunda, kaynaştırma öğrencilerinin arkadaş gruplarına

dahil olmakta ve akranları ile olumlu ilişkiler kurmakta zorlandıkları, bu yöndeki sosyal becerilerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye’ de Sarı (2009) tarafından yapılan benzer türde bir araştırmada da, farklı ortamlarda öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin sosyal ve etik kurallarla ilgili bilgileri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş, özel eğitim okullarında öğrenim gören işitme engelli öğrencilerin, kaynaştırma ortamlarında öğrenim gören öğrencilere göre etik ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Poyraz Tüy (1999), özel eğitim okuluna devam eden işitme engelli çocuklar ve okul öncesi dönemdeki işitme engelli kaynaştırma öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucunda, bu öğrencilerin sosyal etkileşimleri, sosyal bağımsızlıkları ve sosyal işbirlikleri açısından aralarında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, araştırma bulgularıyla benzerlik göstermemektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile cihaz kullanma durumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin cihaz kullanıp kullanmamaları ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. İstatistiksel olarak anlamlı fark olmamakla birlikte, SBDÖ toplam puanlarına bakıldığında, cihaz kullanan öğrencilerinin puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan araştırmalarda, işitme cihazının, sosyal becerileri olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Yavuz, Baran ve Yıldız Bıçakçı, (2010) işitme cihazı kullanan öğrencilerin sosyal uyumlarının, işitme cihazı kullanmayan öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci alt problemi olarak, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile kullandıkları cihaz türleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Alt problemi test etmek amacıyla öğrenciler koklear implant ve kulak arkası işitme cihazları olmak üzere iki alt gruba ayrılarak karşılaştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları cihaz türleri ile Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. İstatistiksel olarak anlamlı fark olmamakla birlikte, koklear implant kullanan öğrencilerinin puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. İlköğretim

düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri ve Yönerge Verme Becerileri alt ölçek puanları arasında, anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Koklear implant kullanan işitme engelli öğrencilerin, bu alt ölçeklerden aldıkları puanların, kulak arkası cihaz kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedeni olarak, koklear implant, duyu sinirsel işitme kaybı olan insanların, sesleri duyma ve yorumlama, onların diğerlerini anlama becerilerini geliştirme ve diğerleri ile etkili bir şekilde iletişim kurmalarını sağlamaktadır (MacKay, 2010).

Koklear implant kullanan işitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, araştırma bulgularını destekleyen çalışmaların, olduğu görülmüştür. Koklear implant kullanan öğrencilerin okul ve sosyal çevrenin istekleriyle baş ettikleri, sosyal olarak ve duygusal yönden çevrelerine ve ailelerine iyi uyum sağladıkları bulunmuştur (MacKay, 2010). Bat-Chaca & Deignan (2001), koklear implantın işitme engelli çocukların akranları ile ilişkilerini geliştirdiğini ve sosyal ilişkiler kurmada onlara fırsatlar sağladığını belirtmişlerdir.

Koklear implant ve işitme cihazları ile işitme engelli çocukların iletişim ve sosyal gelişimlerini karşıladıkları çalışmalarında, koklear implant kullanan işitme engelli çocukların, kısa zamanda ilerleme sağladıkları, işitme cihazı kullanan çocukların ise zaman içinde ilerleme sağladıkları bulunmuştur (Bat-Chava, Martin & Kosciw, 2005).

Araştırmanın altıncı alt problemi olarak, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile kullandıkları iletişim yöntemleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin kullandıkları iletişim yöntemine göre Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, işaret yöntemi kullanan öğrencilerden daha iyi olduğu görülmüştür. İlişkiyi Başlatma Becerileri, Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri, Yönerge Verme Becerileri alt ölçeğinde, sözel yöntem kullanan öğrencilerle, işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin Saldırgan

Davranışlarla Başa Çıkma Becerilerinin daha iyi olduğu görülmüştür. Sonuçları Kabul Etme Becerileri alt ölçeğinde, sözel yöntem kullanan öğrencilerle, işaret yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sözel yöntem kullanan öğrencilerle, her iki yöntemi kullanan öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

İşitme engelli çocukların sözlü dil becerileri ile sosyal etkileşimleri arasındaki olumlu ilişki bir ilişki olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda, sözel iletişim kullanan işitme engelli öğrencilerin sosyal etkileşimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Sözel becerileri kullanma düzeyleri arttıkça, sosyal etkileşim ve etkileşimlerinin de olumlu bir biçimde arttığı belirtilmiştir (Bat-Chaca & Deignan, 2001; Reyes, 2005; MacKay, 2010).

Kargın ve Baydık (2002) yaptıkları araştırmada, kaynaştırma ortamında bulunan işitme engelli öğrencilerin kullandıkları iletişim yöntemine göre, işiten akranlarının tutumlarının değiştiğini bulmuşlardır. Konuşarak iletişim kuran işitme engelli öğrencilere yönelik tutumların, işaretle iletişim kuran işitme engelli öğrencilerden daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgular araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Küçük yaşlarda işitme engelli çocukların işiten yaşlılarından farklı iletişim yöntemleri kullanmaları, işitme engelli çocukların işiten yaşlıları ile aralarında sosyal iletişime yönelik bir engel oluşturmamaktadır. Çocuk büyüdükçe, dil gittikçe artan bir oranda arkadaşlıkta, sosyal ve duygusal gelişmede önemli kolaylık sağlamaktadır. Bu yüzden, sözel iletişim kullanmayan daha büyük yaştaki işitme engelli çocukların işiten akranları ile yakın arkadaşlık geliştirmeleri ve ilişki kurmaları zorlaşmaktadır (Akçamete, 2005). Çevresiyle sözel iletişim kuran işitme engelli öğrenciler, kendileri için gerekli sosyal becerileri ailesinden ve işiten akranlarından doğrudan öğrenme ve geliştirme fırsatı bulmaktadır. Sözel yöntem kullanan öğrencilerin Sonuçları Kabul Etme Becerilerinin, işaret ve her iki yöntemi kullanan öğrencilerden daha iyi olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları bize, sözel yöntemle iletişim kuran ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin çevresi ile iletişim kurmaya çekinmeyen, ilişkiyi başlatmada girişken olduklarını göstermektedir. Kendilerine zarar verebilecek davranışlara karşı çıkabilmede, yaptıkları hatalı davranış ve uygun

olmayan durumlardaki sonuçları kabul edebilmede, gerektiğinde çevresine soru sorabilen ve soruları yanıtlayabilmede, diğer yöntemleri kullananlardan daha iyi olduklarını göstermektedir. Bu yüzden sözel yöntemle iletişim kuran işitme engelli öğrencilerin sosyal becerileri düzeylerinin, diğer yöntemleri kullanan işitme engelli öğrencilerden daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Gürboğa ve Kargın (2003) yaptıkları araştırmada, işitme engelli yetişkinlerin farklı ortamlarda kullandıkları iletişim yöntemlerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, işitme engelli yetişkinlerin iletişimde birincil olarak işarete yer verdiklerini bulmuşlardır. İşitme engelli yetişkinlerin, arkadaş ve akrabaları ile selamlaşmalarında ise, en çok hem işaret hem konuşmayı birlikte kullandıklarını, ikincil olarak işaret yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırma bulguları işitme engellilerin bazı sosyal davranışları kullanmada daha çok işaret ve her iki yöntemi birlikte kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan değerlendirmeler sonucunda, ilköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete, devam ettiği okul türü, kullandıkları iletişim yöntemlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Kız öğrencilerin sosyal beceri düzeyinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Devam ettikleri okul türü değişkenine göre; kaynaştırma ortamlarında bulunan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin özel eğitim okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kullandıkları iletişim yöntemleri değişkenine göre, sözel yöntemi kullanan öğrencilerin sosyal beceri düzeyinin işaret dili ve her iki yöntemi kullananlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kullandıkları cihaz türü değişkenine göre, sosyal beceri düzeyinde farklılık görülmemiştir. Ancak, bazı alt ölçeklerde koklear implant kullanan öğrencilerin, diğer cihaz türleri kullananlara göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin yaş ve cihaz kullanma durumları değişkenlerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanılarak ve gelecek araştırmalara göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

5.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. İşitme engelli öğrenciler için sosyal beceri programları hazırlanarak, bu programlar özel eğitim okullarında eğitim gören öğrencilere, öğretmenleri tarafından uygulanabilir.

2. İşitme engelli öğrenciler için sosyal beceri programları hazırlanarak, bu programlar kaynaştırma ortamlarında eğitim gören öğrencilere, öğretmenleri tarafından uygulanabilir.

3. İşitme engelli çocukların ailelerine yönelik sosyal beceri programları hazırlanarak, bu programların uygulanmasına ailelerin aktif olarak katılımı sağlanabilir.

5.2.2 Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin, sosyal beceri düzeylerinin daha büyük çalışma grupları ile incelenen araştırmaların yapılmasına gereksinim olduğu düşünülmektedir.

2. Kaynaştırma ortamında bulunan ve özel eğitim okulunda veya özel alt sınıflarda eğitim gören, farklı engel gruplarındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri karşılaştırılarak incelenebilir.

3. İşitme engelli öğrencilerin sözlü dil becerileri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar yapılabilir.

4. İşitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, aileler ve öğretmenler tarafından değerlendirilerek, bu sonuçları karşılaştıran ve inceleyen çalışmalar yapılabilir.

5. İşitme engelli öğrencilerin aileleri için sosyal beceri eğitim programları hazırlanarak, etkililikleri incelenebilir.

6. İşitme engelli öğrencilerin akademik başarıları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

1. Akçamete, G.,ve Avcıoğlu, H. (2005). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (7-12 yaş) Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 5(2), 61-77
2. Akçamete, G. ve Ceber, H. (1999). Kaynaştırılmış Sınıflardaki İşitme Engelli ve İşiten Öğrencilerin Sosyometrik Statülerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*. 2 (3) 64-74.
3. Akçamete, G. ve Avcıoğlu, H. (2009). *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. Akçamete, G. (Ed.) (2.Baskı) Ankara: Kók Yayıncılık.
4. Akçamete, G. (2005). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ataman, A. (Ed.) (1.Basım) Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
5. Akdemir -Okta, D. (2008). Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden İşitme Engeli Olan Öğrencilere ve Sınıf Öğretmenlerine Sağlanan Özel Eğitim Hizmetlerinin Belirlenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
6. Akfırat Önalın, F. (2004). Yaratıcı Dramanın İşitme Engellilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
7. Angelides, P. & Aravi, C. (2007). A Comparative Perspective on the Experiences of Deaf and Hard of Hearing Individuals as Students at Mainsteam and Special Schools. *American Annals of the Deaf*. 151 (5) 476-487.
8. Antia, Shirin D., Kreimeyer, Kathryn H. (1996). Social Interaction and Acceptance of Deaf or Hard of Hearing Children and Their Peers: A Comparison of Social Skills and Familiarity Based Interventions. *Volta Review*. 98 (4)

9. Antia, S.D., & Kreimeyer, K.H. (1987). The Effect of Social Skills Training on the Peer Interaction of Preschool Hearing-Impaired Children. *Journal of the Division of Early Childhood*, 11, 206-216
10. Antia, S.D., Kreimeyer, K.H., & Eldredge, N. (1994). Promoting Social Interaction Between Young Children with Hearing Impairments and Their Peers. *Exceptional Children*, 60, 262-275.
11. Atay, M. (1999). *İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler*. Ankara: Özgür Yayınları.
12. Avcioğlu, H. (2001). İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İş Birlikçi Öğrenme Yöntemi ile Sunulan Öğretim Programının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
13. Avcioğlu, H. (2005). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi*. (2.Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık.
14. Avcioğlu, H. (2010). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*. (Ed.) Diken, İ. H. (3.Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
15. Bacanlı, H. (2008). *Sosyal Beceri Eğitimi*. (3.Baskı) Ankara: Asal Yayınları.
16. Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegema Yayıncılık
17. Barklage, N. (2004). Social Skills Training in Deaf and Hard of Hearing Preschollers. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Washington University, Departman of Speech and Hearing.
18. Bat-Chava, Y. & Deignan, L. (2001). Peer Relationships of Children With Implants. *Journal of Deaf Education* .6 (3), 186-199.
19. Bat-Chava, Y., Martin, D & Kosciw, J. G. (2005). Longitudinal Improvements in Communication and Socialization of Deaf Children with Cochlear Implants and Hearing Aids: Evidence From Parental Reports. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 46 (12), 1287-1296.

20. Brown, P. M. & Remine, M. D. (2000). Social Interactions of Preschoolers With and Without Impaired Hearing in Integrated Kindergarten. *Journal of Early Intervention*. 23 (3), 200–211.
21. Büyüköztürk, Ş. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (3.Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
22. Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık
23. Cambra, C & Silvestre, N. (2003). Students with Special Educational Needs in the Inclusive Classroom: Social Integration and Self-Concept. *Special Needs Education*. 18 (2) 197-208
24. Can, E. (2009). İşitme Kayıplı Türk Çocuklarda Alıcı ve İfade Edici Dil Becerilerinin Gelişimi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
25. Cartledge, G. & Cochran, L. (1996). Social Skill Self-Assessments by Adolescents with Hearing Impairment in Residential and Public Schools. *Remedial & Special Education*. 17 (1) 7-30.
26. Cerrahoğlu, S. (2002). Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerine Etkisi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
27. Çifci, İ. ve Sucuoğlu, B. (2009). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi* (6.Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık.
28. Çolak, Aysun. (2007). Kaynaştırma Uygulanan Bir İlköğretim Sınıfındaki Sosyal Yeterlik Özelliklerinin Betimlenmesi ve İyileştirilmesi Çalışmaları, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
29. Dermez, H., G. (2008). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

30. Ducharme, D.E., & Holborne, S.W. (1991). Training and Generalization of Social Skills in Hearing-Impaired Preschool Children. *Unpublished Manuscript*, University of Manitoba, Winnipeg, MB, Canada.
31. Ducharme, D.E., & Holborne, S.W. (1997). Programming Generalization of Social Skills in Preschool Children with Hearing Impaired. *Journal of Applied Behavior Analysis*. 30 (4) 639-651.
32. Elibol Gültekin, S. (2008). 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
33. Elksnin, L. K.& Elksnin, N. (1998). Teaching Social Skills to Students with Learning and Behavior Problems. *Intervention in School and Clinic*. 33 (3) 131-140.
34. Eriks-Brobhy, A. , Durieux-Smith, A. , Olds, J. ,Fitzpatrick, E., Duguette, C. & Whittingham, J. (2006). Facilitators and Barriers to the Inclusion of Orally Educated Children and Youth with Hearing Loss in Schools: Promoting Partnerships to Support Inclusion. *The Volta Review*. 106 (1), 53-88.
35. Farmer, W. T., Pearl, R., & Acker, R.M.V. (1996). Expanding the Social Skills Deficit Framework: A Devalopmental Synthesis Perspective, Classroom Social Networks and Implications for the Social Growth of Students with Disabilities. *Journal of Special Education*. 30 (3) 232-256.
36. Foster, S.& Decaro, P. M. (1990). Mainstreaming Hearing-Impaired Students Within A Postsecondary Educational Setting: En Ecological Model of Social Interaction. Annual Conference of the American Educational Research Association (April, 16-20). Boston.
37. Frostad, P. & Pijl, S. J. (2007). Does Being Friendly Help in Making Friends? The Relation Between the Social Position and Social Skills of Pupils with Special Needs in Mainstream Education. *European Journal of Special Needs Education*. 22 (1) 15-30.
38. Girgin, M. C. (2003). *İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Engelliler Entegre Yüksek Okulu Yayınları.

39. Gresham, F. M., & Elliot, S. N. (1987). The Relationship between Adaptive Behavior and Social Skills: Issues in Definition and Assessment. *The Journal of Special Education*. 21 (1) 167-181.
40. Gülay Dermez, H. (2008). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
41. Güteryüz, Ş.O. (2009). Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Engelli Öğrencilerin Akranları ile İlişkilerinde Karşılaştıkları Sorunların Değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
42. Jones, C. L. & Davenport, J. M. (1987). Peer Social Behavior in Preschool Hearing Impaired Children: Comparisons and Models. Annual Meeting of the American Educational Research Association (April, 20-24). Washington.
43. Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
44. Kargın, T. ve Baydık, B. (2002). Kaynaştırma Ortamındaki İşiten Öğrencilerin İşitme Engelli Akranlarına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Özel Eğitim Dergisi*, 3 (2), 27-39.
45. Kargın, T. ve Gürboğa, Ç. (2003). İşitme Engelli Yetişkinlerin Farklı İletişim Ortamlarda Kullandıkları İletişim Yöntemlerinin İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36, (1-2).
46. Katz, J. (Eds.). (2001). *Handbook of Clinical Audiology* (5.Baskı). Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.
47. Kayri, M. (2009). Araştırmalarda Gruplar Arası Farkın Belirlenmesine Yönelik Çoklu Karşılaştırma (Post Hoc) Teknikleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1) 51-64.
48. Kırcaali-İftar, G., Batu, S. (2007). *Kaynaştırma*. (3.Baskı) Ankara: Kök Yayıncılık

49. Kreimeyer, K., & Antia, S. (1988). The Development and Generalization of Social Interaction Skills in Preschool Hearing-Impaired Children. *The Volta Review*, 90, 219-231.
50. Krever, V. E. M. (2002). Peer Relations of Mainstreamed Hearing Impaired Students. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Department of Human Development and Applied Psychology University of Toronto.
51. MEB, (2005). Milli Eğitim Bakanlığı Özel, Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25883_1.html (Ocak 2011).
52. MEB, (2004). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. <http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/ozelegitimhizyonetmeligi.htm> (Mart 2011).
53. MacKay, T. (2010). Educational and Psychological Outcomes for Children with Cochlear Implants. *Educational & Child Psychology*. 27 (2) 50-57.
54. Mertens, D. M. & Kluwin, T. N. (1986). Academic and Social Interactions for Hearing Impaired High School Students. Annual Meeting of the American Educational Research Association (April 16-20, 1986). San Francisco: Gallaudet College.
55. Mize, J ve Abbel, E. (2006) Teaching Social Skills to Kids Who Don't Have Them. <http://www.behavioradvisor.com/Socialskills.html> (Ocak 2011).
56. Noll, D. L. (2007). Activities for Social Skills Developments in Deaf Children Preparing to Enter the Mainstream. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Washington University School of Medicine Program in Audiology and Communication Sciences.
57. Önalın Akfırat, F. (2004). Yaratıcı Dramanın İşitme Engellilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
58. Özokçu, O. (2008). Birlikte Eğitim Ortamlarındaki Zihin Engelli Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiğinin

- İncelenmesi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
59. Patton, R. K. (2004). Social Skills Issues of Mainstreaming Hearing-Impaired Children. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Washington University.
60. Raymond L. K. & Matson J. L. (1989). Social Skills in the Hearing Impaired. *Journal of Clinical Child Psychology*. 18(3) 247-258.
61. Reyes, D. J. P. (2005). Hearing Impaired-Children's Social/Emotional Understanding Skills. *Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi*, Northern Illinois University.
62. Richardson, J. T. E., Marschark, M., Sarchet, T. & Sapere, P. (2010). Deaf and Hard-of-Hearing Students' Experiences in Mainstream and Separate Postsecondary Education. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 15 (4) 359-382.
63. Sargent, L. R. (1998). Social Skills for School and Community: Systematic Instruction for Children and Youth with Cognitive Delays. Reston, VA. Division on Mental Retardation of the Council for Exceptional Children.
64. Sarı, H. (2009). Farklı Ortamlarda Eğitim Gören İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal ve Etik Kurallarla İlgili Bilgilerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21/2009.
65. Sazak, E. (2003). Zihinsel Engelli Birey İçin Hazırlanan Akran Aracılı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
66. Seven, S. (2006). 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

67. Snyder, R. D., (2000). Social Skills Training for the Deaf Child. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Washington University.
68. Sorias, O. (1986). Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri, *Psikoloji Dergisi*. 5 (20).
69. Suarez, M. (2000). Promoting Social Competence in Deaf Students: The Effect of an Intervention Program. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 5 (4) 323-336.
70. Sucuoğlu, B. ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi, *Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 6 (1) 41-57.
71. Tekin-İftar, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2006). *Özel Eğitimde Yanlızsız Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
72. Tüfekçioğlu, U. (1992). *Kaynaştırmadaki İşitme Engelli Çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
73. Tüy, S. P. (1999). İşitme Engelli ve İşiten Çocukların Sosyal Beceriler ve Problem Davranışlar Yönünden Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
74. Vandell, D.L., & George, L.B. (1981). Social Interaction in Hearing and Deaf Preschoolers: Successes and Failures in Initiations. *Child Development*, 52, 627-635.
75. Yavuz, H., Baran, G. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2010). İşitme Engelli ve İşitme Engeli Olmayan 9-17 Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Uyumlarının Karşılaştırılması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (1), 6-22.
76. Westwood, P. (2007). Commonsense Methods for Children with Special Educational Needs. http://www.google.com/books?id=9_vUEjVo6dgC&lpg=PP1&ots=5-rUpR6dvp&dq=westwood%202007&lr&hl=tr&pg=PR4#v=onepage&q&f=false (Nisan 2011).
77. Wigle, S. E. & Wilcox, D. J. (1996). Inclusion Criteria for the Preparation of Education Personnel. *Remedial & Special Education*. 17 (5), 323-328.

Ekler

Ek 1

BİLGİ FORMU

ÖĞRENCİNİN ADI:

SOYADI:

YAŞI:

SINIFI:

OKULU:

İŞİTME YAŞI: (Kaç yıldır işitme Cihazı Kullanıyor):

CİNSİYET: Kız () Erkek ()

İşitme engelli öğrencinin eğitimine hangi okulda devam ediyor?

İşitme engelliler İlköğretim Okulu () İlköğretim Okulu (Kaynaştırma) ()

İşitme Engelli öğrenci işitme cihazı kullanıyor mu?

Evet () Hayır ()

Cevabınız evet ise hangi tür cihaz kullanıyor?

Koklear İmplant () Kulak Arkası()

İşitme Engelli öğrenci çevresi ve sizle hangi yöntemi kullanarak iletişim kuruyor?

Sözel() İşaret () Her ikisini()

Ek 2**Uygulama Yapılan Okullar:**

1. Duğrallar İlköğretim Okulu
2. Osman Gazi İlköğretim Okulları
3. Ülkü İlköğretim Okulu
4. Batıçim İlköğretim Okulu
5. Uluğbey İlköğretim Okulu
6. Seniha Mayda İlköğretim Okulu
7. Fatma Hikmet Kaşerci İlköğretim Okulu
8. Remzi _Doğan İlköğretim Okulu
9. Gökpınar İlköğretim Okulu
10. S. Eczacıbaşı İlköğretim Okulu
11. İ.Burnaz İlköğretim Okulu
12. Osmangazi İlköğretim Okulu
13. Vali Kazım Paşa İlköğretim Okulu
14. Türkbirliği İlköğretim Okulu
15. Yavuz Selim İlköğretim Okulu
16. Ali Akatlar İlköğretim Okulu
17. Osman Kibar İlköğretim Okulu
18. Buca Gazi İlköğretim Okulu
19. Petkim Latife Hanım İlköğretim Okulu
20. Kocatepe Mehmet Lütfiye Dönmez İlköğretim Okulu
21. Şerafettin Yüzbaşı İlköğretim Okulu
22. S.Onrat İlköğretim Okulu
23. Tuğsavul İlköğretim Okulu
24. Sait Güzelcan İlköğretim Okulu
25. Akıncılar İlköğretim Okulu
26. Ufuk İlköğretim Okulu
27. Yahya Kemal Beyatlı İlköğretim Okulu
28. 75.Yıl İlköğretim Okulu
29. Tınaz Tepe İlköğretim Okulu

30. Çamdibi Kordon Birlik İlköğretim Okulu
31. Reşat Nuri Gültekin İlköğretim Okulu
32. Ticaret Borsası İlköğretim Okulu
33. İsmail Şekip Uysal İlköğretim Okulu
34. Altındağ İlköğretim Okulu
35. Alptekin İlköğretim Okulu
36. Engin Hayri Özmeriç İlköğretim Okulu
37. Hasan Pınar Çınar İlköğretim Okulu
38. Kılıç Aslan İlköğretim Okulu
39. 30 Ağustos İlköğretim Okulu
40. Gazi İlköğretim Okulu
41. Eski İzmir İlköğretim Okulu
42. Ali Bayırlar İlköğretim Okulu
43. Şehit Gazeteci Hasan Tahsin İlköğretim Okulu
44. Güzeltepe İlköğretim Okulu
45. Ertuğrul Gazi İlköğretim Okulu
46. Güzelcan Kardeşler İlköğretim Okulu
47. Halide Edip Adivar İlköğretim Okulu
48. E. Hayri Üstündağ İlköğretim Okulu
49. Osman Kibar İlköğretim Okulu
50. Tülay Aktaş İşitme Engelliler İlköğretim Okulu

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

27 Mayıs 2011

Sayı : B.08.4.MEM.4.35.00.29-044/ 26784
Konu : Sevgi EREN 'in
Araştırma İzni

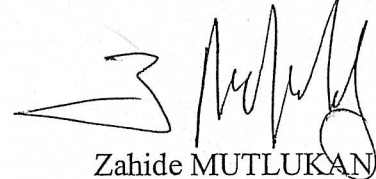
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

- İlgi: a) 28/02/2007 tarihli ve B.08.4.EGD.0.33.03.311-311/1084 sayılı Makam Onayı.
b) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 07/04/2011 tarih ve 874 sayılı yazısı.
c) Valilik Makamı'nın 27/04/2011 tarihli ve 26468 sayılı Makam Onayı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim ABD Özel Eğitim Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sevgi EREN 'in "İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması için kullanılacağı ölçekleri, Buca, Karabağlar, Bayraklı, Bornova, Gaziemir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak, Narlıdere, Çiğli ve Balçova ilçelerine bağlı ekli listedeki ilköğretim okullarının 1. kademedeki eğitim gören işitme engelli öğrencilerine uygulaması Valilik Makamının ilgi (c) onayı ile uygun görülmüştür.

Araştırmacı tarafından yapılan sunu çalışmasının tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde, ilgi (a) Makam Onayı ile yürürlüğe giren Yönerge kapsamında "Araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı" doldurularak çalışmanın iki örneğinin CD'ye aktarılarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Gereğini ve bilgilerinizi rica ederim.

Zahide MUTLUKAN

Vali a.
Şube Müdürü

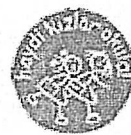
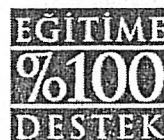
GELEN EVRAK	
Tarihli :	05 MAYIS 2011
Kayıt No :	1001
Dosya No :	

EKLER:

- 1) Valilik Onayı (1 Sayfa)
- 2) Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)
- 3) Okul Listesi (2 sayfa)
- 4) Onaylı Veri Araçları (2 adet 5 sayfa)
- 5) Araştırma Tamamlandıktan Sonra, Araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı (1 Sayfa)

35268 Konak / İZMİR
Telefon : (0 232) 4772128
Faks : (0 232) 4772152
E-Posta : arce35@meb.gov.tr
İnt. Adresi : <http://izmir.meb.gov.tr>

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

27 Nisan 2011

Sayı : B.08.4.MEM.4.35.00.29-020/
Konu : Sevgi EREN 'in
Araştırma İzni

26468

VALİLİK MAKAMINA
İZMİR

- İlgi: a) 28/02/2007 tarihli ve B.08.4.EDG.0.33.03.311/1084 sayılı Makam Onayı.
b) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü 'nün 07/04/2011 tarih ve 874 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim ABD Özel Eğitim Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sevgi EREN 'in "İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması için kullanacağı ölçekleri, Buca, Karabağlar, Bayraklı, Bornova, Gaziemir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak, Narlıdere, Çiğli ve Balçova ilçelerine bağlı ekli listedeki ilköğretim okullarının 1. kademedeki eğitim gören işitme engelli öğrencilerine uygulamak istediği belirtilmektedir.

Söz konusu ölçeklerin uygulamasının, ekli listede adı geçen okullarda, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında eğitim-öğretimi aksatmadan yapılması, araştırma sonucunun bir örneğinin Müdürlüğümüze verilmesi kaydıyla uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınızı arz ederim.

M. Rağıp ÜYE
Müdür

OLUR

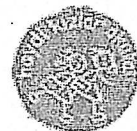
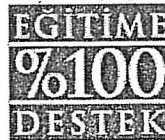
26
...../04/2011
İbrahim BALLI
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1) Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)
- 2) Okul Listesi (2 Sayfa)

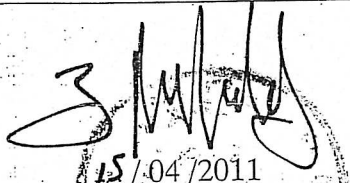
35268 Konak / İZMİR
Telefon : (0 232) 4772128
Faks : (0 232) 4772152
E-Posta : arge35@meb.gov.tr
İnt. Adresi : <http://izmir.meb.gov.tr>

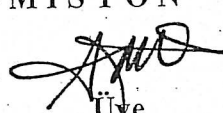
T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

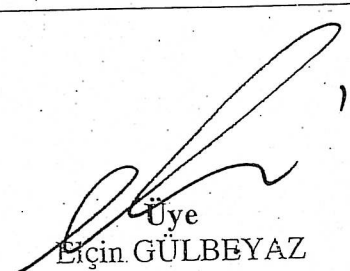
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Sevgi EREN
Kurumu / Üniversitesi	Dokuz Eylül Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller	İzmir
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Buca, Karabağlar, Bayraklı, Bornova, Gaziemir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak, Narlıdere, Çiğli ve Balçova ilçelerine bağlı ekli listedeki ilköğretim okullarının 1. kademe eğitim gören işitme engelli öğrencileri
Araştırmanın konusu	İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi
Üniversite / Kurum onayı	Var
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi
Veri toplama araçları	Bilgi Formu, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği
Görüş istenilecek Birim/Birimler	-----
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
<p>İlgi: Millî Eğitim Bakanlığı'nın 28/02/2007 tarihli ve 1084 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.</p> <p>Yönergenin 5. maddesi gereğince; araştırma başvurusu olması gereken nitelikler açısından incelenmiş olup, araştırmanın 2010-2011 öğretim yılında eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde, ses kayıt cihazı vb. araçlar kullanılacak ise okul idaresi, ders öğretmeni ve öğrenci velilerinden izin alınması koşulu ile yapılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.</p>	
Komisyon kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalef üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekçesi; -----

15/04/2011
Komisyon Başkanı
Zahide MUTLUKAN
Şube Müdürü

KOMİSYON

Üye
Dr. Sevtap YAZAR
Öğretmen

Üye
Ercin GÜLBAYAZ
Öğretmen

sosyal beceri ölçeği7-12

Kimden: **hasana@ciu.edu.tr**

Gönderme tarihi: 18 Ocak 2011 Salı 20:57:13

Kime: sevgieren@hotmail.com

 1 ek

sosyal beceri ölçeği7-12.xls (31,5 KB)

Ekte ölçeği gönderiyorum, herhangi bir sorun olursa yardımcı olmaya çalışırım. İyi çalışmalar dileğiyle.

Yrd. Doç. Dr. Hasan Avcioğlu

Re: Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeği

Kimden: **Hasan Avcıoğlu** (avcioglu_h@ibu.edu.tr)
Gönderme tarihi: 15 Ocak 2011 Cumartesi 08:50:35
Kime: sevgi eren (sevgieren@hotmail.com)

Sayın Eren, ölçeği çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ancak benim 4-6 ve 7-12 olmak üzere iki ölçeğim bulunmaktadır. Bunlardan hangisini kullanmak istediğinizi bildirirseniz size yardımcı olabilirim. İyi çalışmalar dileğiyle.

----- Orijinal Mesaj -----

Kimden: "sevgi eren" <sevgieren@hotmail.com>
Kime: "avcioglu h" <avcioglu_h@ibu.edu.tr>
Gönderilenler: 13 Ocak Perşembe 2011 21:24:23
Konu: Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeği

Sayın Hocam

Ben Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalından 2005 yılında mezun oldum ve şuan Dokuz Eylül Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünde Yüksek Lisans yapıyorum. "İlköğretim Düzeyindeki İşitme Engelli Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi" ile ilgili bir tez hazırlıyorum. Sizin geliştirmiş olduğunuz Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeğini" tezimde kaynaştırma eğitimindeki ve özel eğitim okullarına devam eden işitme engelli öğrencilerin sosyal becerilerini değerlendirmek ve karşılaştırmada kullanmak için izninizi istiyorum.

SEVGİ EREN
İşitme Engelliler Öğretmeni

Dokuz Eylül Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

SOSYAL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Değerlendirme yapan kişinin adı-soyadı:

Değerlendirme yapılan kişinin adı-soyadı:

YONERGE: Aşağıda Çocukların sahip olması gereken sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun daha sonra değerlendirmeyi yaptığımız çocuğun sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki duruma uygun olanıma (X) işareti koyunuz. Gözleme olanagi bulamadığımız beceriyi boş bırakınız.

	Her zaman	Çok sık yapar	Genellikle yapar	Az yapar	Hiçbir zaman yapmaz

TEMEL SOSYAL BECERİLER

- 1.Çevresinde gelişen olayları gözlemler (çevresinde yer alan canlı ve cansız varlıklar ve bunların özellikleri hakkında veri toplayarak bilgi edinir).
- 2.Konuşurken, sözel anlatımın anlamını pekiştirmek ve tamamlamak için mimikler kullanır.
- 3.Konuşurken, sözel anlatımın anlamını pekiştirmek ve tamamlamak için Jestler kullanır.
- 4.Birlikte olduğu insanlara karşı hissettiği duygulara göre arasındaki mesafeyi ayarlar (uzak ya da yakın durur).
- 5.Başkalarıyla ilişkilerinde, karşısındakine duygularını aktarmak için bedensel teması kullanır (sarılma, öpme, kucaklama,).
- 6.İçinde bulunduğu ortama göre (başkalarıyla konuşurken, dinlerken) beden duruşunu sergiler.
7. Başkalarıyla etkileşim halindeyken (başkalarıyla konuşurken, dinlerken) göz kontağı kurar.
- 8.Daha önce neler söylediği sorulduğunda tekrar eder.
- 9.Kıyafet temizliğinde dikkat eder.
- 10.Başkalarıyla konuşurken konuşmanın içeriğine uygun geri bildirimde bulunur.
- 11.Eşyalarını(kalem,silgi,oyuncak v.b)başkalarıyla paylaşır.

12. Başkalarıyla gerektiğinde işbirliği yapar.			
13. Başkaları konuşurken dinler.			

TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ

14. Konuşmayı başlatır.			
15. Konuşmayı sürdürür.			
16. Konuşmayı bitirir.			
17. Konuşmayı bitirdikten sonra yeniden başlatır.			

İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ

18. Konuşmak için başkalarının konuşmasının tamamlanmasını bekler.			
19. Konuşmasını, konuşmanın içeriğine uygun olmayan duraklamalar yapmadan sürdürür.			
20. Konuşurken başkaları tarafından anlaşılabilirlik için konuşma hızını ayarlar.			
21. Konuşurken konuşmada yer alan duygu ve düşüncelerin anlamına ışık tutan vurgulamalarda bulunur.			
22. Konuşurken içinde bulunduğu ortama göre ses tonunu ayarlar.			

İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ

23. İlk tanıştığı kişilere kendisini tanıtır.			
24. Tanıdığı kişileri başkalarına tanıtır.			
25. Tanıdığı kişilerle karşılaştığında gülümser.			
26. Tanıdığı kişilerle karşılaşınca selam verir.			
27. Kendisinden farklı olan arkadaşlarıyla birlikte olur.			
28. Gerekse duyduğunda başkalarından yardım ister.			
29. Yardıma gereksinimi kişiler yardım istemeden onlara yardım etmeyi teklif eder.			
30. Gerekse duyduğunda izin ister.			
31. Kendisine yardım edildiğinde teşekkür eder.			
32. Birisine zarar verince özür diler.			
33. Birşey istediğinde lütfen sözcüğünü kullanır.			

12

GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ

34. Bir gruba katılmak için grup üyelerinden izin alır.			
35. Grup faaliyetlerine katılır.			
36. Grupta iş bölümüne uyar.			
37. Grupta sorumluluğunu yerine getirir.			
38. Sınıf arkadaşlarına oyun oynamayı teklif eder.			
39. Oynamakta olan oyuna katılır.			
40. Arkadaşlarına yeni oyunlar oynamayı teklif eder.			

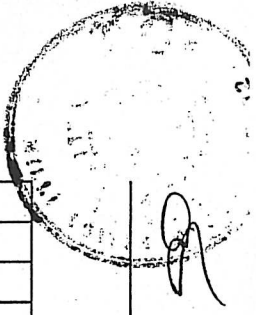
DUYGUSAL BECERİLER

41. Başkalarıyla ilgili olumsuz duygularını ifade eder.			
42. Başkalarıyla ilgili olumlu duygularını ifade eder.			
43. Başkalarının kendisine karşı neler hissettiğini ifade eder.			
44. Gerektiğinde kendisi ile ilgili olumlu ifadeler kullanır.			
45. Arkadaşları bir iş başardığında onlara övücü sözler söyler.			
46. Başkalarından farklı olan düşüncelerini söyler.			

KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ

47. Karşısındaki duygu durumuna göre uygun tepki verir.			
48. Aşırı sevinçsüzüntü korku gibi duygularını uygun şekilde ifade eder.			
49. Öfkesini başkalarına zarar vermeden ortaya koyar.			
50. Başkalarını rahatsız etmekten kaçınır.			
51. Başkalarıyla arasında olan farklılıkları konuşarak çözer.			
52. Başkalarıyla olan problemlerini kavga etmeden çözer.			

SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ

53.Kendisinden istemediği bir şeyi yapması istendiğinde hayır der.			
54.Kendisinde yapılmasını istemediği bir davranış olduğunda karşısındaki söyley.			
55.Suçlamalar karşısında kendini savunur.			
56.Kensisiyle alay edildiğinde duymazlıktan gelir.			

SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ

57.Kurallara uymadığında ortaya çıkan sonuçları kabul eder.			
58.Başarısız olduğunda bu durumu sakince karşılar.			
59.Uygun olmayan davranışlar sergilediğinde ortaya çıkan sonuçları kabul eder.			

YÖNERGE VERME BECERİLERİ

60.Gerektiğinde soru sorar.			
61.Kendisine soru sorulduğunda cevap verir.			
62.Başkalarına gerektiğinde sözel yönerge verir.			
63.Gerektiğinde başkalarına verilen sözel yönergelere uyar.			

BİLİŞSEL BECERİLERİ

64.İçinde bulunduğu sosyal ortama uygun davranışlar sergiler.			
65.Kendi yaptıklarını objektif olarak gözden geçirerek değerlendirir.			
66.Kendi kendine herhangi bir konu ile ilgili araştırma yapıp onun hakkında bilgi edinir.			
67.Başkalarını ikna edinceye kadar haklı olduğunu savunur.			
68.Bir problemin çözümü için alternatifler üretir.			
69.Bir problemi çözer.			

